ТАХАН СОВЕТСКИ НАХА ДЕЗДУ КОТАЛОН ДИ

ОРШОТ, 9 МАЙ
№ 55 (4222).
1966 шу
Мах 2 кеп.

ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ДЕЧА ХОРЖАМАШТА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМА КОМИССЕШКА ДАХЬИЙТА

ГУЧЧАХЬАРА ПИСЬМО

Укх лохе кулгаш яздаьча тхога, КПСС Центральни Комитета членашка, хIаранега къаьст - къаьста кхоачаш предприятей, колхозий, совхозий, учрежденей, тайп-тайпарча общественни организацей коллективашкара а хIьта ишттa хоржамашта хетаьча харжархой совещанешкара а хьакхьчад цар тхо дуккхача хоржамий округашка гIолла ворхIазлагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттадаь хиларах хоам беш. Цу округашка гIолла тхоаш харжийта тхо раьза хилар дехаши дола письмош а телеграммаш а.

Оаха дег тIара баркал оал тхоаш СССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттадаьча болхлошта, колхозхошта, инженерно - технически болхлошта, берригача харжархошта. Тхоай чIоагтIа сий дар а тхоаех тешам болар а ше мадарра СССР-е коммунизм оттаярга вугаш болча ленински новккъа советски халкъ дугаш йолча вай сийлахьча Коммунистически партена доагIарг лоархI оаха. Из тешам тхоаех болар парте политика дерригача халкъо хьаллоацаш хилар, КПСС XXIII-ча съезда решенеш толаме кхоачашъяр духьа, кердача пятилетка заданеш кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме шоай деррига низаш дIадала вай мехка къахьегамхой кийча хилар хьахьокхаш дола кхы цхьаькха тешал а лоархI оаха.

Тхох хIаравар цхьан хоржамий округе мара херж хила йиш йоацаш хиларах, КПСС Центральни Комитета тхона могадаьд укх хоржамий округашка тхоаш харжийта тхо раьза хулга:

Брежнев Л. И. — Союза Совете, Бауманск хоржамий округ, гор. Москва.

Воронов Г. И. — Союза Совете, Новосибирски — Октябрьски хоржамий округ, г. Новосибирск.

Кириленко А. П. — Союза Совете, Свердловски — Чкаловски хоржамий округ, гор. Свердловск.

Косыгин А. Н. — Къамий Совете, Московски городской хоржамий округ, РСФСР.

Мазуров К. Т. — Союза Совете, Мински городской цхьоалагIа хоржамий округ, гор. Минск.

Пельше А. Я. — Къамий Совете, Кировски хоржамий округ, Латвийски ССР.

Подгорный Н. В. — Союза Совете, Ленинградски хоржамий округ, гор. Москва.

Полянский Д. С. — Къамий Совете, Краснодарски хоржамий округ, РСФСР.

Суслов М. А. — Союза Совете, Кировски хоржамий округ, гор. Ленинград.

Шелепин А. Н. — Къамий Совете, Ленинградски городской хоржамий округ, РСФСР.

Шелест П. Е. — Союза Совете, Киевски - Жовтневи хоржамий округ, гор. Киев.

Гришин В. В. — Союза Совете, Орехово - Зуевски хоржамий округ, Московски область.

Демичев П. Н. — Союза Совете, Дзержински хоржамий округ, гор. Москва.

Кунаев Д. А. — Союза Совете, Алма - Атински — Ленински хоржамий округ, гор. Алма-Ата.

Машеров П. М. — Къамий Совете, Мински—Советски хоржамий округ, Белорусски ССР.

Мжаванадзе В. П. — Къамий Совете, Тбилисски—Кировски хоржамий округ, Грузински ССР.

Рашидов Ш. Р. — Къамий Совете, Ташкентски—Ленински хоржамий округ, Узбекски ССР.

Устинов Д. Ф. — Къамий Совете, Ленински хоржамий округ, Удмуртски АССР.

Щербицкий В. В. — Союза Совете, Киевски—Ленински хоржамий округ, гор. Киев.

Андропов Ю. В. — Союза Совете, Таллински городской хоржамий округ, гор. Таллин.

Капитонов И. В. — Союза Совете, Кинешемски хоржамий округ, Ивановски область.

Кулаков Ф. Д. — Союза Совете, Ставропольски хоржамий округ, гор. Ставрополь.

Пономарев Б. Н. — Къамий Совете, Сухумски городской хоржамий округ, Грузински ССР.

Руданов А. П. — Союза Совете, Горловски хоржамий округ, Донецки область.

ВорхIазлагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара йолча йоагI - йоагIача окружной хоржамий комиссешкара оаха дех ер тха заявлени депутаталла кандидаташ дIаязбеча хана документ санна лархIар.

Брежнев Л. И.	**Суслов М. А.**	**Рашидов Ш. Р.**
Воронов Г. И.	**Шелепин А. Н.**	**Устинов Д. Ф.**
Кириленко А. П.	**Шелест П. Е.**	**Щербицкий В. В.**
Косыгин А. Н.	**Гришин В. В.**	**Андропов Ю. В.**
Мазуров К. Т.	**Демичев П. Н.**	**Капитонов И. В.**
Пельше А. Я.	**Кунаев Д. А.**	**Кулаков Ф. Д.**
Подгорный Н. В.	**Машеров П. М.**	**Пономарев Б. Н.**
Полянский Д. С.	**Мжаванадзе В. П.**	**Руданов А. П.**

1966 шера, 5 май.

Республикански совещани

Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей викалий, общественни порядок лораяра, суда, прокуратура болхлой республикански совещани хилар Грозне. «Зуламашцеи общественни порядок телхаярцеи лоаттабу къовсам а из чIоагIбара де дезараш а» яха доклад йир КПСС обкома секретара нов. Дорохова.

Совещане къамаьлаш дир: «Красноармейский» яхача совхозе кхаш лeладеча комплексни бригада бригадира Социалистически Къахьегама Турпала нов. Кагерманова, «Красный молот» яхача завода парткома секретара нов. Шейкина, республика общественни порядок лораяра министра заместителa нов. Жулева, КПСС Шаьла райкома секретара нов. Осмаева, мехкдаьтта чакхдоахача завода директора нов. Семенова, КПСС Наьсарен райкома секретара нов. Цолоева, республика прокурора нов. Бурмистрова, республика Министрий Совета председателa нов. Гайрбекова, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча паччахьалкхен кхерамален Комитета председателa нов. Жигалова, къахьегамхой депутатий Сунженски районни Совета исполкома председателa нов. Плиева, республика Лакхехьарча суда председателa нов. Кузнецова, облсовпрофа президиума председателa нов. Сидельникова, ВЛКСМ обкома секретара нов. Мадагова.

Совещани чакхйоаллаш къамаьл дир КПСС обкома хьалхарча секретара нов. Апряткина.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода парафинови цехе къахьегаш ва Дудаев Успа-Хьажа, Фильтрпрессови отделенера болх къаьстта хала ба, хIаьта а хIара денна 110 процент а кхы лакхагIа а хул цун хьокхамаш. Хьинаре дакъа лоац цо общественни балха юкъе а. 1965-ча шера «Знак почета» яха орден елар Дудаевна завода дикагIболча болхлошца цхьана.

СССР Лакхехьарча Совета хоржамий ден сийна къахьегама вахте эттай хIанз Дудаев болх беш волча бригада коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш я бригада.

Сурта тIа: Дудаев Успа-Хьажа.
М. Пилипенко дилла сурт.

«Советский художник» яхача издательства арахийца плакат.
ТАСС фотохроника.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1966 ш. 9 май. № 97. г. Москва.

Новкъостий салтийи матросаши, сержанташи старшинаши!

Новкъостий эпсараши, инаралаши, адмиралаши!

Эскара а флота а ветеранаш, Сийлахь-боккхача Даьхен тIема берригa а доакъошхой!

Ткъаь цаI шу хьалха чакхбаьннаб исторе чухь эггара а халагIеи цIий Iодохийташи хинна тIом—советски халкъо фашистски захватчикашта духьала баь Сийлахь-боккха Даьхен тIом. Гитлеровски Германи бокъонца йохаяь дIа а яьккхар, хIаьта цхьаккха дош алга а доацаш капитуляце актана кулг а яздир цо. Из ди даим дагалаттаргда хIара советски сага.

Вай халкъои цун деналерча герзашцарча низашеи гитлеризмана духьаларча къовсаме керттера хало текхар. ТIема шераша шоашта тIаоттаьь халонаш эша а яь советски наха Даьхен паргIато а кортамукъале а лорайир, Европа дуккхача халкъашта фашистски лоаллах мукъадовла а социалистически дегIаахара наькъ тIа довла а новкъостал дир.

Халача а цIий Iоухийташ а йолча сраженешка советски бIухошa кIоаргга кхетадир шоай патриотически интернациональни декхар, моастагIа эшавар духьа шоай низ а кхыметтел вахар а кходацар. Уж турпалера подвигаш даим дагалоаттаергья халкъо.

Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа Советски Союзо яьккха Котало — из яр хьалха латтача советски общественни паччахьалкхени строя, коммунистически парте политика а марксистско-ленински идеологиа толашагIа хилара котало.

ТIом хиннaчул тIехьагIарча шерашка вай Даьхено Iалаьмате доккхий толамаш даьхад коммунизм хьалъеча новкъа. КПСС XXIII-ча съездо сийлахь - йоккха план оттаьй мехка экономикеи культуреи дIахо дегIайоалаяра, цо советски наьха дегаш урауттаду сийрда кхоане бахьан керда коталонаш яхара.

Советски халкъа лоIам кхоачашбеш, Коммунистически партеи Советски правительстваи бIубенна, леррагIа чакхйоах арахьарча политика ленински курс, тIагIертта къовсам лоаттабу СССР-а коммунистически общество хьалъяра толашагIа дола хьалаш Iалашдара, социалистически система низ чIоагIбара.

Цу кхетамерча политиках вIалла тара а дац империалистически державай гIулакхаш. Къаман кортамукъалени халкъий социальни прогрессаи никъ бехка гIерташ тIема тайп-тайпара авантюраш лелаю цар. Къаьстта цу гIулакха тIаккхувш ба американски империалисташ. Цар, цIий мехкалеш, тIом бу вьетнамски халкъа духьала, оакхарий хьисапе чугIерт суверенни йолча социалистически паччахьалкхенна — Вьетнама Демократически Республикана, гIожа чугIерт кхыдолча мехкашта а.

США империалисташа махулла хьаллоац зуламера реваншистски гIулакхаш кхоачашдара шоай доалахьа ядерни герз хилийта гIерташ бола малхбузенгермански милитаристаш.

Империалистий агрессивни гIулакхаш теркалдеш, лакхара фелал а лоаттаеш, коммунистически партеи советски правительстваи, дерригача вай халкъои цахаддаш йоакхо ю мехка обороноспособность чIоагIъяра, эскареи флотеи тIема низ лакхбара. Исторически коталоний сийленца лелаш дола ленински Коммунистически парте кулгалдеш дола вай Герзашцара низаш, массаза а кийча да, хIаьта социалистически содружества волчаш долча мехкий эскарашца цхьана моллагIа волча агрессора хIалаквеш хIама а тохаргья. Гитлеровски Германи эша а яь яьккхача коталон ткъаь цаI шу дизарца моаршал а хоатт даькъала а ювц аз эскареи флотеи лични состав, Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъа мел лаьцараш.

Исторически дата белгалдоаккхаш аз приказ лу:

Тахан, 9 мая, моттигерча ханах 21 сахьат даьлча ткъаьиттазза артиллерийски залп а луш салют лулда вай Даьхен столице — турпала-городе Москве, союзни республикай столицашка, городашка - турпалашка: Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, турпала-крепосте Бресте, хIаьта ишттa Мурманске, Свердловске, Новосибирске, Хабаровске, Владивостоке.

Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи бIухой! Сийленца лора а е еба а е тIема традицеш, лакха лоаттае шоай тIема байракхий сийи цIаккха а йовргйоаца сийлеи!

ЦIаккха а йовргйоаца сийле хийла вай Даьхен паргIатои кортамукъалеи бахьанце лоаттадаьча тIемашка шоай вахар дIаденнача турпалий!

Даькъала хилда турпала советски халкъи цун денал дола герзашцара низаши!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте!

СССР ОБОРОНА МИНИСТР
СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ Р. МАЛИНОВСКИЙ.

БЕРРИГАЧА ХАРЖАРХОШКА—БОЛХЛОШКА, АХАРХОШКА, СОВЕТСКИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕГА, СОВЕТСКИ ЭСКАРА А ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТА А БIУХОШКА ДОЛА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА

КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий!

Советски Союза гражданаш!

1966 шера 12 июне доккха граждански декхар кхоачашде дезаш — Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совете депутаташ харжа безаш да шо.

Советски Союза Коммунистически парти СССР Лакхехьара Совет харжарга йола парте боацарашца хадаргйоаца блок а айхха бувзам а болаш.

ХIанзара хоржамий кампани чакхйоаккхаш латт Советски Союза Коммунистически парте XXIII съезда решенеша дегаш айдаьча къахьегамхой политически уйла а творчески хьинар а чIоаггIа лакхденнача хьале.

КПСС XXIII съезд, ленински принципиальностаца а теркамца а хьежай мохк дегIакхувлара эггара лоархIамегIарча экономически а политически а проблемашка, хIаьта гарггарча ханарча парте декхарий къоастам а баьб. Коммунисташа, вай мехка берригача къахьегамхоша массава раьза а волаш къоабалъяьй съезда решенеш, хIаьта уж кхоачашъяь чакхъяхара шоаш юха ца кхобеш къовсам боаржабеш а боахк уж.

Тахан вай Даьхе — из дунен тIарча эггара йоккхагIча индустриальни державаех йола цаI, эксплуататорски классаш социальни а къамашта бу низ Iоткъам а боаца эггара хьалха латта общественни строй йола мохк ба. Советски Союза къахьегамхоша адамлен исторе чухьа духхьашха социализм хьал а яьй, хIаьта хIанз коммунистически общество хьаяра декхараш кхоачаш а ду.

Чакхбаьккхача наькъага юхахьежача, советски наха де бокъо а йолаш доккхал ду Коммунистически парте кулгал а деш, вай социалистически Даьхено даьхача Iалаьмате доккхийча толамех.

Атта хиннабац вай никъ. Вайна дагайоагIа дунен реакце вIашагIкхийтта низаш тIема интервенце, цIий Iемадеча террора, политически а экономически а блокада наькъаца къонача Советски паччахьалкхен садикъа гIийрта ханаш. Дукха къамаш дола советски халкъ Коммунистически партена гонахьа вIашагIкхийтар, цо деррига ший низаш гулдир, чухьийлха империалисташ юхатехар, тIаккха, Iалаьмате йоккхий духьаленаш дIа а йоахаш, социализм хьалъе а доладелар. Советски наха бизалца хIама яцар, халонаш Iувшар, вай юххьанцарча электростанцешка, заводашка, фабрикашка дахийта боккъала а хIара сом кхоадора. Цу хана капиталистически дуне советски нахага хало хиларах гIадъухар, социализм хьалъяра планаш юкъахьюсаргхилар кхайкадеш дар.

Советски мохк ше кхоачашде лаьрхIа Iалаьмате доккха гIулакх кхоачашдара коталонаш йоахаш боаллача хана империалисташа вайх лотайир когашкара керте кхаччалца герзаца кийчъяь фашистски ордаш. Цар, вай мехка чу а лийлха, кхалнах, бераш, къоаной боабора, чил мара ца юташ городаши юрташи йоагайора, селла къахьийга советски халкъо хьа мел даьр хIалакдора. Коммунистически парти а советски халкъ а доханзар уж йоккхий халонаш тIакхаьчача хана, цар, шоай деррига низаш оарцагIа а даьха, бохабаь дIабаьхар агрессораш.

Ма кхоачалургдоацаш да-кх дерригa халонаш эшае, халкъа боахам юхаметтаоттабе, мохк индустриальни низкхачара лакхал тIа боаккхаш айбе, из дунен Iилман техникаи хьалха латтача доазонашка кхоачабе мегача халкъеи Коммунистически партеи низаш. Уж низаш духдувла моттиг я вай социалистически строй, йохаргйоаца советски халкъеи Коммунистически партеи цхьоагIо советски нах коммунизма идеяшта мутIахьа хилар.

КПСС Центральни Комитето, ше тахан советски халкъага кхайкарал деш, ший декхар лоархI укх дIадахача диъ шера, вешта аьлча, дIадаха СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш даьча хана денз мехка даьр фуд дIахойтилга а тIайоагIача хана планех, экономикеи культуреи дегIакхувлара, халкъа вахар дIахо а тоадара вай де дезар фуд дувцилга а.

Парте XXIII съезда решеней байракха кIал а этта гIоргба советски нах хоржамашка. Коммунистически парте, советски халкъа дегаш урауттаду семилетка итогашеи кердача пхе шера плана перспективашеи. Пятилеткай ира урагIдолхача лагIаш тIа а бувлаш, даим коммунизма лакхаленашка бода вай мохк, тIа-тIа ленна болашагIеи хозагIеи хулаш боагIа из. Дунен халкъаш тIа-тIа а чIоагIагIа тешаш доагIа социалистически система капиталистическичул толашагIа хиларах.

Новкъостий болхлой!

СССР Лакхехьарча Совете хулча хоржамашка социалистически промышленность дегIакхувлача доккхий толамаш а доахаш боагIа вай мохк. Ерригача арахецача промышленни продукце боарамга диллача дунен тIа шоллагIа моттиг лоац Советски Союзо, дерригача дунен тIа арахецача промышленни продукцех пхелагIа дакъа хIана хецац аьнна арахец.

Семилетка шерашка 84 процент лакхбеннаб промышленни продукце боарам, шозза хIана хиннаяц аьнна дукхагIа хиннай халкъа боахама производственни фондаш; протреблененеи накопленеи пайда ийца къаман доход 53 процент лакхъеннай. Алхха тIеххьара хоржамаш хиначул тIехьагIа дIадахача шерашка хьал а яь, болх бе йолаялийтай 2500 хIанзара йоккха промышленни предприяти.

ДукхагIа хьалу халкъо лeладу товараш. 1965 шера Советски Союзе хьадаьд ийс миллиард совгIа погонни метр кIадаш, 486 миллион пар кога гIирс. Дикка дукхагIа хьаеш я радиоприемникаш, телевизораш, холодильникаш, барзкъаш дутта машинаш, мотоциклаш, кхыдола товараш. КарагIдаьнна уж хIамаш бокъонца холуш да вай вахаре, быте. КарагIдаьнна толамаш — болхлой классо, инженераша, техникаша, промышленноста, гIишлоний, транспорта берригача болхлоша тIагIертта къахьегарах хьахиннар.

Ший съезде карагIдаьннараш белгалдаьха ца Iеш, кхоачамбоацараши халонаши хилар а халкъага дIаьлар парте. Укх тIеххьарча шерашка кIезиг-дукха лаьгIъеннаяр промышленни производствои къахьегама овсардеи лакхъялара темпаш, лохъеннай керттерча фондехи капитальни вложенехи пайда эцара эффективность. Йизза кхоачашъяьйцар яйгачеи кхачани промышленность дегIакхувлара заданеш.

Ерригача партеи советски халкъои массава раьза а волаш хьаллаьцача мартовски сентябрьски (1965 шера) Пленумий решенеша аьттув бола хьалаш хулийт керда пхе шера план толаме кхоачашъяра. Пхе шера планах йола КПСС XXIII-ча съезда Директиваш белгалйоал коммунизма материально-технически база хьаяр духьа советски халкъо лоаттабеча къовсаме лоархIамера этап цар дIайолаярца. Пятилетка керттера декхар -сенах латт аьлча, из латт, Iилманеи техникаеи карагIдаьннарех мамогга пайда эцара, ерригa общественни производство индустриально дегIакхувлара, цун эффективности къахьегама овсардеи лакхъяра ларда тIа промышленность дIахо дикка дегIайоалаелга, юрта боахам дегIаахара темпаш тешаме лакха хулга Iалашдарах а из бахьан долаш халкъа вахара боарам дикка айбелга вIаштIехьдаккхарах а.

Пхе шера чухь хьалъе езаш я бIаьш заводаши фабрикаши, шахташ а электростанцеш а. ДукхагIа хьалъеш латт бахача наха эша товараш хьадеча промышленноста предприятеш, хIаьта уж хьалъярга дIадохийтаргда укх тIеххьарча пхе шера дахийтачул шозза дукхагIа хIана лац аьнна дола ахча.

Хьалъергья керда городаши поселкаши, хьалъоттаргда чуIе керда цIеноош, школаш, берий яслеши бешамаши, клубаш, библиотекаш, спортивни гIирсаш, поликлиникаш, больницаш.

Беррига болхлой, гIишлошъераш, инженераш, техникаш тIахьех парте предприятей производственни гIулакхаш даим тоадара, экономически хьокхамаш, къахьегама овсарле, продукце дикал лакхъяра. Шерра социалистически ях1 йоаржае советски экономика кхы а чIоагIагIа айяр духьа! ДегIакхувла творчески инициатива, биззагIа пайда эца Iилманеи хьалха латтача опытаи карагIдаьннарех, материальни моральнии стимулех! Къовсам лоаттабе къахьегамцара гIулакхаш коммунистически хилийтар духьа!

КПСС кулгалца белггала исторически коталонаш яьхай вай халкъо хIанзара индустри хьаеча, социалистически промышленноста низ чIоагIбеча. Вай Социалистически промышленность дIахо а толаме дегIаахийта, тIехдикача, хIанзарча промышленни продукцеца мохк Iалаш а беш, советски экономика технически прогресса новкъа даим дегIаахийта гIерташ волчо кхадж тоссаргба коммунистий парте политикана тIехьа, коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта а тIехьа.

Новкъостий ахархой!

Коммунистически парте боккха лоархIам бу юрта боахам дIахо дегIакхувлара. Укх тIеххьарча диъ шера юртбоахама продукци дукхагIа йоаккх вай мехка. Цунца — колхозхой, совхозий болхлой, агрономийи зоотехникийи, инженерий - механизаторий боккхача къахьегамах хьахинна хIама да. Цхьабакъда, шоана ишттa ховш да, ворхI шера плана заданеш юрта боахама даькъе кхоачашъянза йиса хилар.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара де деза гIулакхаш кийчдир парте КПСС XXIII-ча съездо йизза къоабалъяь решенеш тIайийцача мартовски (1965 шера) Пленуме. ЧIоагIлуш латт колхозийи совхозийи экономика а материально - технически база а. Лакхлуш латт шоаш хьийгача къийх хьахулчунцара юрташкарча къахьегамхой безам. Дерригача пхе шера паччахьалкхенга йохкаргйолча продукташта хувцалургйоаца планаш дIакхаьчай колхозашкеи совхозашкеи, лакхдаьд лаьттанцареи хьайбашкареи йоахача дуккхача продуктай закупочни маьхаш, маьхаш лохдаьд юртбоахама машинаштеи запасной оатхалаштеи, минеральни удобренешта, юрта телача электроэнергена.

Цу доллача хIамаша шоай результаташ лу. Соахка дуккхача районашка йокъал этта йоллашехьа а цул хьалхагIа дIадахача моллагIча а шерарчул дукхагIа продукци елар юрта боахамо. Тоадала доладелар хьайбай боахамера гIулакхаш, Лакхъелар колхозий доходаш.

Бакъдар аьлча, баха чах тIа-тIа дукхагIа цар дIаехача кхачан продукташцеи хIаьта промышленность юртбоахама бедалцеи шерагара шерага дикагIа Iалашъяр духьа хIанзачул тIехьагIа де дезаш дукха хIамаш да. Фуд цу гIулакха эшар! Эггара хьалха вIаштIехьдаккха деза укх карарча пятилетке дIайийна хIамаш тешшаме дика хьубкъаелга, мехка массе зонера лаьттай беркат совдалга, хьайбай продуктивность лакхъелга.

КПСС XXIII-ча съезда Директиваш тIа оттадаь юрта боахамга дукха совгIа-эшашагIа йоацаш шозза дукхагIа капитальни вложенеш йохийталга, дIадахача укх тIеххьарча пхе шерарчул дукхагIа юрта яла: тракторaш — 700 эзар, грузовой автомобилаш — 680 эзар, юртбоахама машинаш — 4 миллиард сома маьха. 1965 шерарчул шозза дукхагIа минеральни удобренеш кхоачаргья колхозашкеи совхозашкеи 1970 шера. ЧакхйоаккхаргIа мелиораце шерра программа.

Паччахьалкхено колхозаштеи совхозаштеи луш мел долча хIамах дикача доалаца пайда эца беза.

Парте тIахьех шо, новкъостий колхозхой, совхозий болхлой, экономика мамогга дегIакхувлараи чIоагIъяраи, хIара боахам рентабельни хулга вIаштIехьдаккхара, лаьтта леладара культура лакхъяра, Iилмои практикои луш дола хьалха мел латтар юкъехьахьара, паччахьалкхенна хьалхашка тIайийца декхараш кхоачашдара.

КПСС кулгалца доккхий толамаш даьхад вай халкъе социалистически юрта боахам дегIакхувлар духьа лоаттабеча къовсаме. Социалистически юрта боахам, шортта продукташ Iалаш а еш, кхы а дикагIа дегIаахийта гIерташ волчо кхадж тоссаргба коммунистий парте политикана тIехьа, коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта тIехьа.

Новкъостий советски интеллигенташ!

Вай массане а доккхал ду Советски Даьхе хьалха латтача Iилмаи социалистически культураи мохк хиларах. Шоваткъе итт шу хьалхагIа мара доацаш деррига а хIана лац аьнна дола, йоазув-дешар ца ховш хинна вай халкъ хIанз эггара чIоагIагIа дийша да. Эггара хьалха космосе вахар советски саг ва, цо хьаяьй гаьннарча планеташка кхаьча йола тамашийна машинаш.

Дерригача дуненна хов Советски Союзе 70 миллион тарга саг деша вагIилга. Диазза хIана кийчбац аьнна США-рчул дукхагIа инженераш кийчбу вайцига. Iалаьмате чIоагIа уйла тIайохийт Iилма дегIадоаладара. Укх тIеххьарча диъ шера мехка вIашагIъехкай итташ керда Iилма-тохкама институташ, дIахо дегIаухаш а чIоагIлуш а хиннай союзни республикай Iилман центраш. Вай Даьхено хьалхара позицеш лоац космически аре тохкача, ядерни физике, математике, электронике, радиотехнике, металлурге.

Коммунистически парте ший керттера декхар лоархI мехка образовани, Iилма, литература, искусство дIахо дегIакхувлара хьакъехьа кIаьд ца луш йоакхо елга.

Хоржамаш хилале хьалхагIарча хана вай парте советски интеллигенци тIахьех Iилмаи культураи даькъе вай Даьхен дIахора прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабара. Советски интеллигенци тIахьех парте кхувш йоагIа тIехье чIоагIача знанешца кхы а хьинаретIа кийчъяра; коммунизма идеалашта мутIахьа бола лакхквалифицированни, массе оагIорахьара образованни специалисташ кийчбара; дерригача доакъошкара хьалхара моттиг советски Iилмага хулга Iалаш а деш, из дегIакхувлара; советски наьха унахцIено мамогга дикагIа лораяра, советски халкъа турпалерча гIулакха сийлали хозали художественни произведенешка къаьгагIа хьахьувкхара. Кердача пятилетка сийлахь-доккхий декхараш кхоачашделга, вай Iилмеи культуреи

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

БИРСА МОАСТАГIА ЭШАВАЬЧА СОВЕТСКИ ХАЛКЪА—СИЙЛЕ!

ДЕРРИГА А—ФРОНТА!

Коталон Дц... Советски наьха доккха цIей. Ткъаь цаI шу хьалхагIа хозача бIаьстан дийнахьа массане багара хьахозаш дар цхьа дош: «Коталон». Ткъаь цаI шу кIезига кз яц, хIаьта а тахан из хилча санна духьаллатт сона вIалла диццлургдоаца сурташ. КорадоагIаргдац сона цу хана дела тIа хиннар хьадувцаргдола дешаш. Тахан дерригача советски халкъо кердача пятилетка эзчанр толамца кхоачашъяра чуйнна къахьегача хана, дагаух ткъо шу хьалха турпалаш санна къахьегама фронте латтараш.

...ТIом болалуча хана мехкдаьтта техникум а яьккха хIаьтта заводе енаяр со. КхоалагIча цеха лабораторе болабелар са балха никъ. Хала дацар аьлча нийса хургдац, хIана аьлча цу дешана дIаоалалац цу хана болх беча наха ловш хиннар. Хиланза варгвоапар мара ца вуташ тIем тIа бахабар установка тIара къонахий, бисараш а хIара денна военкомате ухар шоаш тIем тIа бахийтар дехаш.

ХIаьта тIем тIа летарашта дIадехар тхогара бензин. Танкаш, самолеташ тхох тийша яр. Цкъа дIаяттача шийтта сахьата бора болх, бакъда хIаьта а тоъацар нах. Лабораторера ваьлча установкашка ваха везаш нийслора, аллха хIама кхалла, набъе кхо-диъ сахьат мара дисацар. Иштта дале а легкъаш са вапар, план халданза тIехкхоачашйора.

ЧIоагIа кхераче ха эттар 1942 ча шера. Фронт гаргагIертаяр вай города, установка эвакуаци е езаш яр. Цул тIехьагIа: дувшаш - гIовтташ цеха коа дар тхо.

...Халонаш дукха нийслора: фашисташа йийттача бомбаша промыслашкеи установкашкеи яьккха цIи... Шин-кхаъ бетта сайца промыслаш. ХIаьта а хIама ца деш вагIа ха яцар из. Танкаш летаеш йола зажигательни смесь чуйола шушаш е лаьлар тхо. Дукха яр рецепташ, хIаьта тха безам бар сиха тоталуши, йоагаш дукха ха йоаккхаргйолаши уж хилийта. ТIаккха шушаш а эшар, уж IалашЪяра а цхьацца дагалувца дезар. Дика лоархIайир установка коллектив цу гIулакхах.

Иштта массанахьа кхоачаш, цхьанна хIамах ца къехкаш, шоай декхар бокхьокир болча патриоташа санна чакхдаьккхар Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода къахьегамхоша.

Цу хана хьинасе къахьийгача мехкдаьттахошта елар «За доблестный труд в Великой Отечественной войне», «За оборону Кавказа» яха медалаш. Сона а дукхача са новкъосташта а елар уж медалаш. Царех дукхагIбараш хIанзалца заводе къа а хьийга пенсе бахаб, кхыбараш хьокхаме къахьегаш ба хIанз а. Масала, лаборанткаш Донецкая Анна Ивановна, Ларионова Надежда Федоровна. Къахьегама толамашца дезду цар тахан вай доккха цIей, шоай берашта, дунен тIа тIом кхы бIарга ца бойтара хеталу цар уж.

Л. СТАРУХИНА,
кхоалагIча цеха лабораторе начальник.

Цу деной сийле йовргъяц...

1945 шера 9 мае яьча Коталон салюто дерригача дуненга хоам бир гитлеровски Германи эшаярах.

Боккхалга диллача бIарга ца байна тайпа къовсам лоаттабир советски халкъо диъ шера гаргга аьхкан хьисапе вийрзача моастагIчоа духьала. Беррига советски нахаца цхьана фронте а тыле а цу къовсамца дакъа лаьцар вай республика викалаша а. «Долла хIама фронта! Долла хIама моастагIа эшга а ваь котало яккхара!» — цу тайпарча лозунгаца бахаш а къахьегаш а бар уж цу деношка. Цар деналерча гIулакхех дувц цу деной документаша. Ераш да уж...

1-ча ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАЧА ЗАВОДА БОЛХЛОИИ ГIУЛАКХЕРЧА НАЬХЕИ МИТИНГА РЕЗОЛЮЦИ

1941 шера 15 июль.

Вай иваз долча мехка тIаккхайдад хьаьрбаьинача фашистски бандитий цIеша диза кулг. ТIаккха цаI санна дерригаш а вай социалистически Дай-мохк лорабе оттаргда вай хIаьта, новкъостий, кхолхонца лакхъергъя вай фел, лакхъергья вай къахьегама овсарле, тIом беча машинашта телача тIехдикача доагораца диза IалашдергIа вай Болхлой-Ахархой Эскар. ХIара денна алсамдоахаргIа вай из, йиза кхоачашъергья вай хьамсарча Правительства еррига указанеши распоряженеши... Вай дар бакъ гIулакх да. Котало вайгахьа хургья!»

1942 шера, «Эдельвейс» (Къилбаседа Кавказ дIалацар) яха план кхоачашъеш йола ордаш Грозне а Баку а кхача гIертар. Шоай хьамсара мохк лорабе гIайттар Къилбаседа Кавказа халкъаш, пен а хинна дIаэттар уж моастагIчун наькъа тIа.

1942 ш. 13 августа Къилбаседа Кавказа халкъий викалий митинг хилар г. Орджоникидзе. Митинге къамаьлаш дир Нохч-ГIалгIайчен викалаша а.

ГIАЛГIАИ ПОЭТА ЯНДИЕВА ДЖЕМАЛДИНА ДАЬ.КЪАМАЬЛ

«Ший Iеналеча Гитлера безам ба вай кавказски малх баьдберзабе. Цун безам ба вай хьамсара лоамаш бIехде, вай дай, ноаной, берий шIийга сатессад цо. Вай, Кавказа кагирхой, немецки помещикий лаьш долаш бIаргагор дезаш ва из.

Мукъале езаш йола, Пушкинен Лермонтовен, Маяковске а Хетагурова а, Сулейман Стальскен Гамзат Цадасоси шоай иллешца хестаяь Кавказ, паргIата Кавказ цIаккха а хургьяц немецки!».

1942 шера Грознена гаргакхаьчача хана бьвча тIем тIа къаьстта белгалъяьлар вай городе вIашагIъелла 8-гIа гвардейски стрелкови дивизи. ЦIеча Эскара Лакхехьарча командоване тIом дика барах «Грозненская» аьнна цIи тиллар 8-ча гвардейски стрелкови бригадах. Цу белгалъяьннача событе сийна бIухоша Нохч-ГIалгIай къахьегамхошка яздаьлар:

«Деза новкъостий!

8-ча Гвардейски Стрелкови бригада (хьалха хиннача 4-ча маневренни воздушно-десантни бригада) бIухоша, командираша, политболхлоша дийхад бригадах «Грозненская» аьнна цIи туллилга. Лакхехьарча Командоване бригадах туллаш йола из цIи личин состава еча я бригада г. Грозне хьахиннен вIашагIъеллан хиларах хиччна ца Iеш, Къилбаседа Кавказе (Моздока районе) немецко - фашистски гIаьрахоша лира тIом лаьттача деношка советски мехкдаьттахой сийлахьча города Грознена тIадоагIа гаьнара наькъаш цо накха духьал а оттабаь лорадаь хиларах а. ТIом беча хана тха бригадо йохаь а хIалакъаь а, моастагIчун 60 танк я, вийна 5000 совгIа эпсари салтеи ва, тIема гIирс тIабола массехк итташ автомашинаш, мотоциклаш, гIудалкхаш, итт гаргга чуяйта самолет я.

Гвардейцаша сийленца лелаю фронте Даьхе бахьан долаш лоаттадаьча тIемашкеи мехкдаьтта промышленностен деналера гIулакхаш карагIдувларах шозза СССР орденаш еннача грозненски болхлой цIи.

Даькъала хилба грозненски мехкдаьттахой!..»

20.12.1942 ш.

Ханна 8-ча гвард. стрелк. бригада командира гIулакх кхоачашдеш вола гварде майор

(СКУДАРНОВ)».

Къонахчалца летар вай мехкахой Дай-мехка тIема фронташка. Нохч-ГIалгIайчен дуккхача викалашта Советски Союза Турпал яха сийлахьа цIи еннай. ЦIаккха а йицлургьяц вайна Нурадилов Ханпаший, Заболотный Ивана, форда летчика Ситников Анатоле, шоай синош вай Даьхе мукъаяккхар духьа дIаденнача дуккхача кхычар цIераш.

Нохч-ГIалгIайчен эзараш викалашта Советски Союза орденаши медалаши тийннай. Царех цхьабарий деналерча гIулакхех укх тайпара яздора бIуний командираша.

ПУЛЕМЕТНИ ЭСКАДРОНА ВОККХАГIА ВОЛЧА СЕРЖАНТА НУРАДИЛОВ ХАНПАШИЙНА ЕННА ТIЕМА ХАРАКТЕРИСТИКА.

1920 шера ваь нов. Нурадилов ахархоех - беднякех ваьнна ва, социальни хьалах — колхозхо, ВКП (б) член, 1940 шера дена ва ЦIеча Эскара гIулакх деш, къамах — нохчо.

Немецко - фашистски оккупанташта духьала лоаттабеча Дай-мехка тIем тIа дакъа лоацаш вола нов. Нурадилова ше боньонца турпал, чухьа са доацаш майра, денал долаш, къонахчал долаш пулеметчик хилар хьахьекхад...

ТIом беш мел яьккхача хана 900 совгIа фашист вийнав нов. Нурадилова, шозза правительственни совгIат деннад цунна. БIуний командоване Советски Союза Турпал яха цIи ялийта дIачувеннав нов. Нурадилов.

«Гвардейски Кавполка военком».

СИТНИКОВ АНАТОЛИЙ ДАГАВОХАРА ХЕТАЯЬ КРАСНОЗНАМЕННИ БАЛТИЙСКИ ФЛОТА ПОЛИТУПРАВЛЕНЕ ЛИСТОВКА

«Балтиец, Ситникова деналерча гIулакхах доккхал а де, из вер юха а декха! Из веннав паргIата советски саг эша а ваь гоама моастагIа гIад ца вахийтар духьа. Турпал санна веннав из, ший цIи цIаккха а йожаргйоацаш малха а йнта!..

Краснознаменни Балтийски Флота политуправлени. 1943 ш.»

Фронта доккха новкъостал дора Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша. Халача хьалашка болх беш болча Грозне мехкдаьттахоша доагораца, снарядашца, минашца. кхычарца IалашЙора фронт, хIаьта из бахьан долаш царна тIем тIа латтача шоай новкъосташкара баркал а дар.

ТIЕМ ТIА ЛАТТАЧА ГРОЗНЕРЧА КОМСОМОЛЬЦАШКЕИ КАГИРХОШКЕИ ДАЙТА ПИСЬМО!

Деза новкъостий!

Оаха, шун мехкахоша, Грозне предприятешка болх беш хиннараша, хIаьта хIанз моастагIчун танкаш хIалакьеш дараша «Красная звезда» яхача газета тIара дийшар, Оаш, Грозне комсомольцаша, мехкдаьттахоша, машиннаькъахоша, Маршала Рокосовске команда еш йолча тха фронта совгIата доагора эшелон яйтай аьнна. Балха ха чакхъяьнначул тIехьагIа даьккхад доагор, ремонт яьй паровозаштеи цистернаштеи. Цо тхо гIад а дигар, немецки захватчикашпа къовсам лоаттабара кхы а чIоагIагIа тха дегаш ура а оттаяо...

ФЕДОРОВ В. П., НЕХАЕВ Н. А., ЕНИН В. А.,
кхыбараш.

...21 шу даьннад тIом дIабаьннача дийнахьа денз. Маьршача къахьегаме юхабийрзаб советски нах. Промыслашкеи заводашкеи къахьегаш ба хьалха хинна дуккха фронтовикаш. ВIаьшеренашка яхаргья цу деной сийле, дахаргда советски халкъа карагIдаьнна сийлахь - доккха гIулакх.

Кепатоха документаш кийчдаьр Нохч - ГIалгIай АССР паччахьалкхен Центральни архива редактор

В. САЙКО.

Денал дола летчик

КIирвенна хьеж Хасолта форд санна, михо терка а деш латтача кIига.

— Дика хьувкъаргда укх шера ялаташи иштта кхыйола культураши: Хьинаре къахьег тха отделене болхлоша парте XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяр духьа. — ЦIаьхха цIимхара ерз, Кавказа лаьча да оалийташ, майра лийтача летчика юхь. — Хьона бIаргадайна хургдац кIа долгаш? Нах меца бисача хана доагадора фашисташа кIа. — Ишта волавелар ший тIема гIулакхех дувца Наьсарен района ТIой-Юртарча «40 лет Октября» яхача совхоза, йиьлагIча отделене управляющи коммунист Арчаков Керама Хасолта.

...Вурийтта шу а даленза вар Хасолта тIом болабеннача 1941-ча шера Орджоникидзерча, тIем тIа бахийта, курсанташ кийчбеш хиннача аэроклубе водача хана, Денна итт сахьата самолеташ Iомаеш деша а кхаьдиъ сахьата строевой занятеш е а езаш хулар курсанташ. Аэроклуб чакхъяьккхача Моздоке хьаенача Ейски авиационни училище говзал лакхъе бахийтар уж.

Цхьабакъда, училищера боаллашехьа самолеташ тIа ховшшал иразхиланзар цар. Даггар тIалаташ бар цу хана фашисташ, хIара саг лоархIаме вар тIем тIа, цул совгIа тоъаш яцар самолеташ, уж шортта арахецийта вIаштIехьдаккхалца, аьнна Къилбаседа Малхбузен фронте «Старая Русса» яхача города гаьна йоаццаш немецки оккупантех латташ йолча цхьан дивизе бахийтар курсанташ. Укхаза разведчикалла хьожавир Хасолта. Биъ бутт совгIа ха яьккхар цо цига. Денал долаш а майра а ше хилар дIахайтар.

Немцашта цIенхаштта хIама тоха кийчлуш яр дивизи. ФуннагI даь а немецки эпсар карзоалаве веза, аьнна декхар оттадир разведчикий взвода хьалхашка, хIаьта фашистий къайленаш ховш а хила везар карaвоалавер. Из декхар кхоачайде массехк саг хьакъоаставир взводацара. Царца вар Арчаков Хасолта а.

Часовойш боа а баь, моастагIий лагере чубелар майра разведчикаш. Го бир цар немецки штаба гаьча йоаццаш хиннача цхьан квартира. Тата доацаш чубаьлар. БоккхагIа болча эпсарех цаI хиннавар цу чу. Из а воалавеш юхабийрзар разведчикаш. Шоаш хьабаьхкача наькъа тIа юха баха йиш яцар цар, цудухьа кхычехьа гIолла бахар уж. Немецки фронта линех тIехбоалаш шин блиндажа тIанийсбелар уж. Пулемет теха вийра хьалха вохийта хинна салте. Йоае йиш яцар зехьа цхьаькка минут. КIеззига ледара хилча бовбергболаш бар разведчикаш, оарц а даьнна.

— Аз соцаергья блиндаж, — аьлар капитен Челокянага текхаш тIаваьхача Хасолта.

— Лоралуш хилалахь, волле новкъост, кулг кховдадир капитано. Текхаш дIаваьхар Хасолта. Сахьташ мо йIаьха хетар минуташ, шоай новкъосто блиндаж эккхийтарга догдоахаш болча разведчикашта. Ший декхар дизза кхоачашдир юкъерча дегIара, хьетара бос болча гIалгIай зIамигача сага. Линех тIехбовла йиш хилар разведчикий.

...Кхоачашхилар Хасолтана дагалаьттар. Кхыча массехк курсантаца 1943-ча шера кхоалагIча штурмовой авиационни дивизе 71-ча гвардейски полке хьожаваь, самолета стрелокалла вохийт из. Укхаза «Кавказа лаьча», аьнна цIи дIахоз цун фашисташта боккха кхерам тIатувсаш из хиларах. Массехк фашистий самолет йохаю цо. Дукха ха ялалехьа «ПО-2» яхача бомбардировщика пилоталла хьожаву Хасолта. МоастагIаша дIалаьца городаш Минск, Бобруйск, Ковель, иштта городаш Ровно, Варшава, Холм, Моблен Кюстрин, Лодза мукъайоахаш а «Франкфурт-на-Одере», Зислов, кхы городаш хьайоахаш а дакъа лаьцар. 188-за хиннав из тIема задене кхоачашъеш. ТIехьарча бархI заданех Берлина бомбаш йийттар цо. «ЦIеча седкъа» шиъ «Слава 3-й степени» яха цаIи кхо ордени «Варшава мукъаяккхарах», «Берлин яккхарах», «Германел толарах», яха кхо медали еннай Хасолтана тIом майра а говза а барах. Лейтенант волаш чакхбаьккхаб тIом.

Хьалхара «ЦIеча седкъа» орден 90 тIема задани а дика кхоачашъярах елар цунна. ХIаьта шоллагIйола «ЦIеча седкъа» орден Берлина хапача хьалашча бомбаш еттарах елар.

Эггара халагIа хилар летчика «Слава 3-й степени» яха орден енна задани кхоачашъе. Боеприпасаш чуйола немций йоккха склад яр «Одерера-Франкфурт» яхача городе. Массехк ди даьккхар вайчар из склад эккхийта вIаштIехьа ца долаш. Геттара дика чIоагIъяь яр Франкфурт. Склад эккхийта аьнна задани а енна ухийта самолеташ йохаеш чуухийтар немцаша.

Массехк бомбардировщик яхийтар цхьан бус склад эккхийта. Царца яр Хасолта «ПО-2». Склад хила езача моттига гаргакхаьчар самолет, бакъда бомбаш чукховсанзар.

— Зелахь моттиг, аз геттара лоха йохийтаргья хьона самолет, — аьлар Хасолта летчикега. Часовойш ха деш йола укрепленеш ейра царна. Склад яр из. ДIатIех а баьнна, самолет юха а хьовзаяь склада тIанхоаччашехьа бомбаш чутайсар цар. Лерташ къорадерзадеш тата даьлар, сийрда яьлар бийса, из яр лелхаш латта боеприпасаш чуйола немецки склад. БIаь километр гаьна гора цун ала.

Майрача летчика тIехьаьлар немецки «мессершмидташ» царех цхьанне пулемет теха толхабир самолета мотор. Бакъда, фронта линех тIехбаьлча, хьуна юкъе мара Iохоаянзар цо самолет.

Амир ПЛИЕВ.

ТIЕМА ВЕТЕРАН

1941 шера 17 шу даьнна зIамига саг вар Чахкиев Iисий Юнус. Кхеве берий цIагIа дIавенна хиннав из зIамига волаш. Цигара Юрий Иосипович аьнна дIаяха хиннай цун цIи.

1941-ча вай Даьхенна халагIча шера тIем тIа виггала кхийна воаццаше а ший лоIамах моастагIчоа духьалъотта вахар Юрий. Массехк бетта тIема говзал Iомаю курсаш чакх а яьха 1-ча дивизе 73-ча къаьсттача разведывательни роте взвода командира заместитель волаш тIом бе волалу сержант Чахкиев. Цигара хьайолалу цун тIема разведчика стаж а.

ВIалла дицлац сона, — йоах разведчика сайна эггара хьалхара паччахьалкхен награда енна денош.

1944 шера аьхки Черниговски области Бехи яха юрт моастагIчох мукъайоаккхаш яр из вола 292-гIа полк. Гоннахьа укрепленеш а яь чIоагIбенна вагIача моастагIчо полка наступлени цхьан юкъа соцайир. Лаьттара корта хьалъайбайтацар немецки дзота пулеметаша. Ший лоIамах моастагIчун дзот йохае гIоргвар хьалгIатта, — аьннад салташка рота командира капитана Ашуркина. Эггара хьалха Юрий а волаш виъ салте хьалгIеттав. Эпаш дола гера а ийна теккхаш тIаболабеннаб уж немецки дзот йолчахьа. Цхьабакъда, уж вийнача моастагIчо берригаш хьалкхачийтанзар. Дзот йолча моттиге хьалкхача 50 метр йисача хана царех шиъ вийра, хIаьта кхоалагIчоа чов йир. Царга юхахьежача кхы а чIоагIагIа дорхвеннача разведчика Чахкиева фуннагIа даь а дзота дIатIакхача лаьрхIар. Дзота поражене зонана ше тIехваьлча гранаташ чуйийтта парх аьнна моастагIчун бIы боха а бий ши немецки салте каравуг Чахкиева. Цул тIехьагIа гIетта наступлене яхача полка дукха зе ца деш Бехи яха юрт мукъаяьккхай. Цигача майрал а денал а хьахьокхарах командоване «За отвагу» яха медаль еннай Чахкиевна.

Ужжамо моттигаш тIом чакхбалале дуккхаза нийсъеннай разведчика Чахкиевна. «За боевые заслуги», «За победу над Германией», иштта кхыйола наградаш я цун. ТIом беча юкъа массехказа човнаш яьй цунна, цкъа контузи а хиннай.

ХIаьта а ший полках ца къасташ тIом беш Берлине чукхаьчав денал дола разведчик.

МоастагIа вохаваьчул тIехьагIа шофера курсаш а яьха Алма-Атински грузовой автобазе болх бу Чахкиева. ТIема турпал укхаза а хьалха латташ хьавоагIа. Балха лакха производствени хьокхамаш дахарах иттазза баркал аьннад, ахчан премеш тийннай аьнна йоазонаш да цун трудовой книжка тIа. 1957 шера Казахстанера цIавеча гIоне «Чечингстройтранса» № 3 йолча гараже болх беш ва шоллагIча класса шофер Чахкиев. ХIана а гаража дикагIа болча шоферашта юкъе йоакх цун цIи. Гаража шоферашта юкъе массанел хьалхагIа Коммунистически къахьегама цIи яьккхай Юрий Иосиповича. ХIанз а 170—180 процент кхоачашъю цо денна нормаш. Лакха производствени толамаш дахарах бет-бетта ахчан премеш ийю шофера. Ткъаь шера тIехлика болх беш из хьавоагIаш хиларах дукха ха йоаццаш дукхача маьхе совгIат хьожадаьд Чахкиев Юрена «Чечингстройтранса» кулгалхоша.

С. ШАДИЕВ.

СУРТА ТIА: часть тактически ученешка. М. Редькина сурт. ТАСС фотохроника.

ТIЕМАХОЧУН ДЕКХАРАШ ТЕШАМЕ КХОАЧАШДЕР

Чехка дIайода ха дерхIаш хьадоагIа исторе сахьаташ. Сихденна додача вахара шераш а итташ шераш а дIаух. Ткъаь цаI шу дIадахад Европа лаьттан тIа ювлаш хинна йоккхий топаш сайцачеи, хIаьта цIера ало лотаяьча Берлина тIарча сигала цIе байракх урагIъяхачеи хана денз.

Адамлен историна довзаш кIезига дац доккхий а зIамига а тIемаш. Цхьабакъда, вай Даьхенна гитлеровски пхи миллион бола бронированни бIу чухьелхар — планетана довзарех эггара халагIа а къизагIа а дола хIама дар.

Тахан, фашистски Германи эшаяь 21-гIа шу дузача дийнахьа са безам ба Нохч - ГIалгIайчен сий долча воIах, майрача тIемахочох пенсионерах Закриев Шамсудинах лаьца дувца.

Сийлахь - боккха Дай-мехка тIом болабеннача хана 18 шу мара дацар Шамсуддина. Ший ханарбараш а санна, из а ший лоIамагIа Грозненски гIашлой училище деша вахар. Цхьабакъда, дешар дукха гаьна даланзар. МоастагIа, эгIаяь хIама санна, Кавказа тIагIертар, цо Дона тIара Ростов дIалаьцаяр. ГIашлой училища йоддашехь а город Батайска юххе моастагIчунцарча тIема юкъе яхар. Из дар къона курсанташ дуккхьашха тIем тIа оттар. Майра латаш бар курсанташ.

Фашисташ къаьстта а къиза вай бIун позицешта тIагIерташ бар 1941 шера 29 декабре. Цу тIем тIа майра летар Закриев Шамсуддин. Дукха атакаш юхайийттар вай тIемахоша. ТIаккха моастагIчо керда низаш юкъедоаладир тIом бе. Шийна топ кхийтта чов хинна йоллашехь а тIема юкъера дIа ца воалаш чакхваьлар Закриев.

Човнаш йийрзачул тIехьагIа лейтенант Закриев, Нохч - ГIалгIай полка юкъе а волаш, Сталинградски фронтерча тIема юкъе дакъа лоацаш хилар. Укхаза хьагучаяьлар полка разведвзвода командира Закриева боккъалара майрал а тIема маькарал а. Ший новкъостащца цхьана лаца а лаьпе «мотт» боалабе ухача цу майрача тIемахочун массе а хана ка ювлар.

1942 шера август бетта Бекетовкана юххерча Садовое яхача юрта, дика аьттув боалаш разведка яьчул тIехьагIа, Закриева команда телача взводо, румынски бIун даькъа штаб хIалак а яь, румынски майор ше плен воалавир, хIаьта ший шинна а кога човнаш хинна йоллашехь а ший часте юха а вера. ТIем тIа йоккхача майралца латаш хиларах воккхагIча лейтенанта звани лу цунна. ХIаьта цул тIехьагIа 68-ча форда бригада разведка начальникалла а хьожаву из.

Эпсарах Закриев Шамсуддинах салташта дукхавеза саг хул.

— Шамсуддинаца хьаштдоччча операце гIоргва моллагIа а, из цIаккха а ший новкъостий кIалбита дIагIоргвац, — оалар цунах тIемахоша.

Дукха хьаькъал а, маькарал а, майрал а хила езаш бар цун керда, разведка начальника болх. Цо ше дакъа а лувцаш чакхъювлар Краснодар, Темрюк, Анапа мукъаяхара еррига разведывательни операцеш.

Цул тIехьагIа 1943 шера аьхки Орелаи Курскаи юхерча эггара гIоргдаьннача тIемашка дакъа лоацаш хилар воккхагIа вола лейтенант Закриев юкъе хинна бIун дакъа.

Коталоно советски бIухой кортош бIогордоалаланзар. Ерригача советско - германски фронте гIолла вай сийлахьара лаьтта гитлеровски ордингах мукъадоаккхаш латтар. БIухой моастагIел котбувла Iомалуш... бар... Закриев Шамсуддин — къаьсттача танкови разведывательни батальона командир.

Цо дувцаш да фашистий шин танкови колонна а духьал даьча цхьан довнах лаьца шийна уйла тIаерзаю хIама. Польше, Кельца яха город уллача моттиге, бус разведка еча хана Закриев командир хинна вай танкаш, немцашта хо а ца йолийташ, тIехьашка яьнна кердача доазонашка йодача цар танкови колоннана тIехьаювзаенна хиннай. Вай танкаша дов доладаьд тIехьашка яьнна йодача немецки танкай колоннана а цунна тIехьа йодачоа а. Цул тIехьагIа вайяраш шоаш царна юкъера дIаяьнна. ТIаккха немций танкаша шоайла дов деш массехк сахьат даьккхад, шоаярех вай танкаш а я мотташ.

Майор Закриев Шамсуддин ший танкашца Сандомирски плацдарм а, фашистий хьагI — Берлин чу а хьийлха йоаккхача а, цул тIехьгIа Чехословаке столица — Прага мукъайоаккхача а даьча тIемашка дакъа лоацаш хиннав.

Фашистски Германецара тIом дизза вай кот а доалаш йистебаьлар. Цул тIехьагIа а тIема гIулакх деш хилар сийле йола бIухо.

Сийлахьара тIема никъ чакхбаьккхаб вай мехкахочо Закриев Шамсуддина. Из хьагойт цун шера накха сийрдабоахача пхийтта правительственни совгIато.

Тахан, дунен тIа мелвоача дог цхьалхарча саго советски халкъа сийлахь - йоккха котало белгалъеча, хана, Закриев Шамсуддин ва ка маьхала а ювлаш коммунизм хьалъеш боахкарий мугIарашка къахьегаш. ХIанз, ше хьинарера пропагандист махиллара, ленински бакъ дош наха юкъе кхухьаш, советски нах коммунизмана мутIахьа хилара уйланца кхебеш ва из.

ШАИПОВ Iиса,
запасера гварде майор.

Ю. ПАВЛОВ.

МОАСТАГIЧУН ТАНКА ЧУ ДИЙИ БИЙСЕИ

Яьссача ара юкъе тоссавенна вижа уллача сага гонахьа, шоай тайпара увгIа а увгIаш, лелхаш дар немецки йоккхача миномета пхорч.

«ХIанз-м кхетанза юсаргъяц» — хийтар цунна лелхача пхорчий ала тIехьашкахьара шийна гаргга аха болабелча. Хьалхашкахьа дIа ца воде, пхи минут ялалехьа дулха чIегилгаш мара хIама дусаргдац-кх сох. Хьалхашкахьа дIавадар мара де хIама доацача даьлар гIулакх. Цхьабакъда, хьалхашкахьа—гувнал тIехьашка фашисташ бар. «Танкана тIаведача фу дар-хьогI?» — дагадехар цунна.

Шовзткъе итт метр мара гаьна хургйоацаш хьалххашка латтар пхо кхийтта толхаяь йоккха немций танк. Цун трансмиссе чура ухаш Iаьржа кIур бар.

«Экипаж йолий-хьогI цу чу» — хетаделар сага. Цхьабакъда, уйла еш Iе ха яцар, хIана аьлча минаш геттара а гарга лелха яьннаяр. Автомат кийчча хургйолча тайпара кара а лаьца, цунгахьа хьийдар лаьттах хьалкъаьста саг.

Кулг доддаше а цIийоаерга тIа эггар. Из ма чIоагIа накъа а даьлар-кх. Мотор болчара ухаш цIера ала бар. «Фу де дезал-хьогI укх немецки цIийоаергага болх байта?» Цунах даьлла цхьа колг хьовзадир укхо. ЦIийоаерах чопа кIедж арахьийдар.

Цхьа ши минут ялалехьа цIера ала байра.

Арахьара хозаш дувлача пхорчий таташ дацар. Вай бIухо бIарга къайлаваьнна моастагIа кхы минометт ца етташ сеца хила мегаш вар. Танка чу Iелга мара, кхы де хIама дацар. ХIаьта нагахьа санна немций экипаж тIайоагIе — цунна гранаташ еттаргья-кх.

ТIеханахьара люк дIа а къайла, танк лехкар вагIача кIаьдача гIандa тIа сатийнна Iохайра ер. ТIагIертача набара юккъе гIолла уйла йора укхо ше дергдолчун...

ТIехьарча кхаь дийнахьа дукха хIамаш хилар воккхагIча сержанта Петр Максимович Крутова вахаре. Шера нийсса хеталора уж деном.

ТIехъьнна чIоагIа моастагIчо ю духьале каг а еш, юххера а Днепра берда йисте кхаьчабар вай бIу. ХIаьта цигга цу сахьате бус керда тIема декхар — хьем боаццаш чехка хил тIехдалга хьалхашка а оттадаьдар цунна.

Къаьсттача гвардейски 133-ча бувзама батальона хьалхашка оттадир чухьелхача группай хадданза аьрдехьарча берда йистоца телефонни бувзам хулга Iалашдара декхар. Чухьелхарех керттера группа Iалашъе езаш вар воккхагIа вола сержант Петр Максимович Крутов керте а волаш хинна виъ бувзамхо.

Берда йистера дIадоладелар телефонни аппаратехи кабелехи детта хинна лодка.

МугIарера Лазоненкои Белоиваненкои хьинарегIа пескаш лесто баьлар. Кабель, шийна тIаэхка еза хIамаш а тIехьа, сихха хи чу къайлабувлар.

Аьттехьарча берда йисте дIакхача ши бIаь метр хиллал юкъ мара йисляцар цIаьхха немецки ракеташ урагIйолхаш.

— ЧехкагIа лалла! — команда елар Крутова.

Лодка сихагIа доладелар. Берда йистера доккхий пхорч дола пулемет яр цунна етташ. Аьрда оагIора чукхийгар мина. Лодка, хий цу а хьадаш, оагIора даьлар.

Хилара хьалгучайиккхача Крутова новкъосташка цIогIа тох:

— Кабель а тIехьа бухтеи аппараташи кIалхаръяха!

Цул тIехьагIа пхийтта минут мара яьннаяцар Крутова аьттехьарча берда йистонга задани кхоачашъяьлга дIахойташ.

Цхьабакъда, кхоалагIча дийнахьа моастагIа, ший низаш гулдаь вIашагIа а теха, вай бIунашта юкъе чувера. Цу халача ханна вай мехкахо Петр Максимович Крутов фашисташ чубаьхкача цхьан моттиге цар дIалаьцача участке нийсвелар. Из яр Крутов немецкий танка чу ваьгIа ха.

...Из долла а хIама дар немций танка чу ваьгIача воккхагIча сержанта Крутова уйла еш хиннар.

Цхьабакъда, цунга йиш яцар танка экипаж ший машина тIаярга хьежаш сатийна вагIа. Цу танка чу вагIарах махулла дукхагIа пайда эца безар. Цигга дагадехар цунна немций танках ший тайпара йола земеи корректировочни пункт елга.

Цхьа минут а ха йоае йиш яцар... Малхбоалехьа сабелгало гуча маяьллинге а Петр Максимовича саббаре IотоIайир зуммера кнопка. Цу сахьате трубка чура хьахезар укханна йовзаш йола капитана Чеусова оаз.

— Новкъост капитан! — цIогIа даьлар Крутовга, сов гIозваларах сатоха а ца мега.

— Малав лувр? — хаьттар Чеусова.

— Крутов...

ТIаккха карта чудола планшет хьа а йийла, Крутова ше долчча тайпара дIаяздир моастагIчо дов деча точкай сурт. Дика болх хилар немций танка чу хинна башхадика телескопически устройствашталханза хинна: цар чу гIолла. тIаьрьюкъе уллаш санна, бIаргагора немций тыле деш мел дар.

Вай штабе оперативни карта тIа керд-керда белгалонаш уттайора.

Цул тIехьагIа цхьа ах сахьат мара даьнна хургдацар фашистски гIашлой гуллуш лаьттача хьун чу «совгIаташ» ахийта а, хьуна тIехьашка хьулаяь лаьтта йоккхийча топий пхорч тIадолча автомобилий колонна ярда а, говза лочкъаяь дIаоттаяь лаьтта дов ду йоккхий топаш хIалакье а вай артиллери йолаелча.

Сайранга вахар Крутов вай артиллере дов мичахьа де деза дIахьехаш. Вай йоккхийча топаща нийса етташ хIалакйора моастагIчо дов ду моттигаш, цун гIашлой бIу.

* * *

Советски Союза Турпал Петр Максимович Крутов хIанз вай автономни республика Паччахьалкхплана председатела заместителалла болх беш ва. Фашистски гIаьрахой эшабаьча ханя денз 21-гIа шу дузача дийнахьа. доккхал а деш, дагаух цунна ше моастагIчун танка чу даьккха 24 сахьат.

БЕРРИГАЧА ХАРЖАРХОШКА—БОЛХЛОШКА, АХАРХОШКА, СОВЕТСКИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕГА, СОВЕТСКИ ЭСКАРА А ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТА А БIУХОШКА ДОЛА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА КХАЙКАРАЛ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа.).

дIахо дегIакхувлилга айхха дувзаденна да советски нах лакхача коммунистически идейноста уйланца хьалкхебарца. Вай общества беррига членаш сакхетамегIа ме хул, лакхагIа хургда цар творчески хьинар, доккхагIа хургда коммунизм хьалъяра юкъе хIаране лоаца дакъа.

Iилма, культура, искусство дегIаикувлар духьа лоаттабеча къовсаме парте кулгалца Iалаьмате доккхий толамаш даьхад советски халкъо. Советски Iилмеи культуреи дIахо тоаялар ловчо, цу доакъошка дунен аренера Советски Союза позицеш чIоагIъе безам болчо кхадж тоссаргба коммунистий парте политикана тIехьа, коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тIехьа.

Новкъостий Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен бIухой!

Шо — вай Даьхен чIоагIача доазонашта хадераш. Сийрда бIарг кхоабаш лорабу оаш советски наьха маьрша къахьегам. Халкъо, парте, паччахьалкхено данза дарг мел доацар да а ду, дIахо дерг а да социализмана карагIдаьннараш лораде эггара кердагIчеи бирсагIчеи техникаца шо Iалашдара. Шун декхар сенах латт аьлча, из латт, тIема герз ше мадарра Iомадарах, миччa хана а моллагIча агрессора хIалаквеш хIама тоха кийча хиларах.

Хоржамаш хилале хьалхагIарча хана советски бIухой тIахьех Коммунистически парте политически тIемеи кийчо дIахо а лакхъяра. Парте шеко яц, коммунисташеи комсомольцашеи — бIухоша дерригача эскара хьоккам а луш гIулакх дергхиларах, хIаьта цо дIакхайкаду шоай дувнна тешаме бола эскаре гIулакх мел дераш вай социалистически Даьхе лораеш дIахо а чIоагIа латтаргхиларах кIоаргга дог тийша ше хиларах.

Парте кулгал а деш советски халкъо дерригa а ду советски наьха машеререча къахьегама эша хьалаш Iалашдара. Вай обороноспособность хилийта а чIоагIъе а лович, чIоагIа машар хьаштдолчо. Коммунистически парте политикана тIехьа, коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тIехьа кхадж тоссаргба.

Новкъостий харжархой!

Советски Союз — дуккхача къамий паччахьалкхе. Социалистически революцена карагIдаьннача эггара доккхагIчарех цаI да дерригача доккхийча а зIамигача а къамий бокъонца йола вежарлен союз вIашагIйоллар.

ДIаьннай, кхы цIаккха юха а йоагIаргьяц къаьнача Россе даьхача халкъашта юкъе къаман гоамал хинна ханаш. Вежарашха цхьа бокъо йола Советски Союза халкъаша бIаьшерешка шоаш тIехьадусаш хилар дIа а даьккха цхьа барт бола дезал санна бIубенна коммунизмага долх.

Укх дIадахача диъ шера къамий республикаш дегIайоалаяра даькъе керда доккхий толамаш даьхад. Союзни автономнии республикашка сихача темпаца дегIаух промышленность, юрта боахам. ЧIоагIа лакхъеннай советски халкъий культура.

Дуккхача къамех латта вай паччахьалкхе чIоагIъяра, СССР дерригa халкъаш масса а оагIорахьара дегIадоаладара парте кулгал а деш лоаттабеча къовсаме Iалаьмате йоккхий кхталонаш яьхай советски наха. ХалкъИй доттагIал дIахо а чIоагIдалар, вежарашха йолча республикай экономикеи культуреи кхы а дегIайоалаяр, уж цхьоагIо йолча Советски Союзе дIахо а кхотаялар ловчо, коммунистий парте политикана тIехьа, коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тIехьа кхадж тоссаргба.

Новкъостий харжархой!

Пхе шера плапах йолча Директивашка КПСС XXIII съезда керттера теркам тIабахийтаб дуккхача къамех долча советски халкъа вахара боарам дIахо а лакхбара.

Советски наха реально гуш да шоай къахьегамах хьахулар. Цар вахар хIара шера материальни а духовни а хьакъеха дIаьхегIа, дикагIа хул. Вай халкъа сакхетам чу еннай социализм, цун дулхаца-цIийца дIаийнай из, вахара советски образа чулоацам хинна дIаэттай. ХIара саго дика кхетаю, шийна бIаргагу социалистически строя лу совленаш.

Буржуазни Малхбузенера вахар шоашта могача бесса хестаду империализма иделогаша. Цунца цхьана эксплуатаци, социальнии къаманни Iоткъам, дукха Iазап озийташ дола хьабе болх ца хилар фуд ца ховча а ший кхоаненах бIубенна долча а советски халкъо яьхача сийлахь-йоккхача социальни коталонаш хьакъехьарча бакъдолчох кхер уж. Вай мехка халкъа мах боацаш медицински гIулакх делга, нах пенсеща Iалашбелга, хIаьта вайцига квартирах эггара кIезигагIа мах боаккхалга къайладахьа гIерт буржуазни пропагандисташ. Цариа найдана дац вай мехка берий учрежденешка, пионерски лагерашка, халкъа образованега, социализмо мара халкъа дала йиш йоапача кхыдарашка дIаухийта средстваш лархIар. Социализмо кхоачашъю къахьегача халкъа, хIара сага вахара керттера проблемаш. хIаьта капитализм къахьегача нахаца, сагаца моастагIал долаш я. ДукхагIа прибыль хилийтар духьа цо эггара къизагIча тайпара эксплуатаци ю болх беча сага.

Къахьегамхой вахара боарам лакхбара вай мехка укх тIеххьарча диъ шера керда лоархIаме мероприятеш чакхъяьхай партеи правительстваи. Бахача наьха цхьан сага лаьрхIача 18 процент лакхъеннай реальни доходаш. Духхьал укх тIеххьарча шин шера бахача наха гIулакх деча доакъошкарча ткъо миллион сага тIатехад алапи.

Цхьан дийнахьа болх барах колхозхошта лур 1964 шерарчул 17 процент дукхагIа хиннад 1965 шера. Общественни фондашкара советски нахага кхоачача материальни благай размераш лакхъеннай — 1965 шера 41,5 миллиард сомага кхоачаш хилар уж. ДIадаха шу доладуш пенсеш ийде волавелар бархI миллион гаргга колхозхо. Шеръяьй Сийлахь-боккхача Даьхен тIема инвалидашта, тIем тIа байначар дезалашта йола льготаш.

Лохдаьд кIадаи, барзкъийи, кхы долча товарийи розничнии маьхаш. Лох а даь городе дохкача товарашта нийсса маьхаш оттадаьд юрташка дохкача товарашта а. Городе а юрта а баха нах товарашца Iалашбар даим тоалуш доагIа. Шеръеннай санаторейи салоIача цIенойи сеть, дукхагIа хиннай больницаш, поликлиникаш. Массанахьа а нах чуIе дукха цIенош хьалду. ДIадаха хоржамаш хилча денз 43 миллион советски саг керда-ча квартирашкеи цIеношкеи ваха хайнав е квартира шеръяьй.

Уж дерригаш даьсса хабараш а доацаш — факташ я. Из дерригa — вай деной дийна реальность. Цхьабакъда, тхона иштта хов вайцига кIезига кхоачамбоацараш а доацилга. Цхьадолча товарий дуккхалах, ассортиментах, дикалах кхоачамбе йиш яц вай. Вай дукха цIенош хьалдойя а хIанз а дукха дезалаш ба квартираш эшаш е уж шеръе езаш.

Парте ший лоархIамегIара декхар оттаду — советски наьха бахара хьал-торо дIахо тоаяр. ТIадоагIача пхе шера болхлойи гIулакхерча наьхеи балха алапи юкъера лаьрхIача 20 процент кIезигагIа доацаш айлергда. Эггара кIезигагIа дола алапи 60 сомага кхоачаш дегIадоагIаргда. Потребление юкъарча фондий чотах луш дола ахчеи льготаши 40 процентал кIезигагIа йоацаш дегIайоагIаргья. ЛерхIаш да эггара кIезигагIа дола къоаношта лу пенсеш лакхде. Ханага хьежжа пенсешка бахара законаш болхлоштеи гIулакхерча нахан оттадаь хьалаш колхозхошта а оттадергда. ДIахо а де деза гIулакхаш дергда болхлойн гIулакхерча наьхеи балха алапех йоаха налогаш дIаяхара а кIезигъяра а. Производствои къахьегама овсарлеи дегIа ме йоагIа халкъа эшача товарий розничнии маьхаш чухнахьа доахаргда.

Йоккха терко ю наха чубаха цIенош дара. Пхе шера вай хьалдергда юкъара майда 480 миллион квадратни метр йолаш наха чубаха цIенош. ЦIенош хьалдара дикал айлургья, вай цIенош эшача гIулакхашца дикагIа Iалашдаь хургда, коммунальни гIулакхаш дикагIа дергда.

Болхлойн гIулакхера нахи деррах баргба ши мукъа ди долча балха кIирага, юрта бахача наьха бахара боарам дIахо а городе бахачар боарама гаргга ухаргба. Пхе шера колхозхошта юкъарча боцхамгара тIадоагIа ахчани натуральнии пайдаш юкъера лаьрхIача 35—40 процент дегIадоагIаргда; колхозхошта къахьегамах хIара бетт-бетта гарантированни алапи телилга юкъедоаладергда; оттадаь да юрта торговли, наха чубахеи культурно-бытовойн гIишлошъяр сихагIча темпаца дегIадоаладар.

Материальни хьал-торо айяра лоаттабеча къовсаме парте кулгал а деш советски халкъа дукиха а нарагIдьннад. Къахьегамхой хьал-торо кхы а лоархIамегIа айлулга ловчо кхадж тоссаргба коммунистий парте политика, коммунистийн парте боацарийн блока тIехьа.

Иштта я карагIдаьннарий цхьайола итогаши хургдолчун перспективаши.

Коммунистически парте низ — халкъаца цхьана хилар. Партена ший эггара хьалхагIара декхар гу дIахо а нахацара бувзамаш чIоагIдарца, социалистически демократи дегIакхувларца, паччахьалкхенн общественнии организацей болх тоабарца, дисциплинеи организованности мамогга айярца.

Советски Iаьдало Iалашду паччахьалкхенна доал деча къахьегама наха бокъонца дакъа лоацилга. Вай социалистически паччахьалкхенча кхоачашду болхлой класса, ахархойи къахьегама интелигенцеи овлан тIара хьашташ.

Цхьаккха а буржуазни паччахьалкхенна, моллагIа а лозунгаш цо хьалха доахе а, ший классови чулоацамга диллача, могаргдац къахьегамхой хьашташ кхоачашдара политика дIаяхьа. Дешаьца формально буржуазе дIакхайкаю тайп-тайпара къахьегамхой «кортамукъаленаш». Бакъда, уж «кортамукъаленаш» мадарра аьлча халкъа эксплуатаци яреи дукъа кIал оттадареи кортамукъале, къачани колониальнии Iоткъам бара кортамукъале, дунен халкъаш довхара кортамукъале я.

Советски наьха овлан тIара хьашташа дIадехараш кхоачашдеча еррига чурчеи арахьарчеи политикаца гу Советски паччахьалкхен демократизм. В. И. Ленина яьхад, «Пролетариатаи Россе Iалаьмате дукхагIча беррига къахьегамхоштеи Советски Россе еннай цхьаккха а буржуазни демократически республике бIаргайевизен, хила йиш йоацеи уйла е йиш йоацеи **кортамукъали демократи»...** Дувцар цаIи дер кхыдари долча, харц йолча буржуазни демократеи эргаш социалистически демократе бокъонца Iалашъю къахьегама халкъа демократически бокъонаши кортамукъаленаши, къахьега, салаIа, деша, мах боацаш дарба дайта, къавелча материальни Iалашвара бокъо, кепайоазон тIа, собранешка шоай дагалар ала бокъо. Вайцига мел дер дерригача халкъа социалистически обществана дагадоаллари хьашташи кхоачашдара деш да.

Вай Советаш — советски Iаьдала органаш. Уж чулоацамга диллача а маьрра бокъонца халкъа я. Къахьегамхой депутатий Советий балха юкъе дакъа лоацаш ва халкъо хержа ши миллион совгIа саг. Советаша хьинаре влияни ю промышленности ютбоахама производствои дегIаяра, йоккха терко ю бахача наха культурнии бытовойн гIулакхаш дара. городаши юрташи тоаяра.

Боахамеи культураи даькъе Советашта хьалхашка КПСС XXIII-ча съездо оттадаьча лоархIамерча декхараша дIадех Советий, цар исполкомий, массаазарча комиссей, депутатий организаторски болх хадданза тоабар, социалистически законность дIахо а чIоагIъяр. Коммунистически парте ший декхар лерхI дIахо йодача хана а Советски паччахьалкхе чIоагIъяр, социалистически демократи дегIакхувлилгеи тоаелгеи, коммунизм хьалъечара Советий лоархIам айбелга.

Деза новкъостий!

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш делга дIахьу дунен тIа доккхийи лоархIамеи хувцамаш хиннача хьале. Дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта хоадам беш йола фактор хиларга хьежжа дегIабоагIа дунен социалистически система лоархIам.

Дунен аренера Советий Мехка сий кхы а лакхденнад. Вай паччахьалкхен политика тIаерзаь я дерригача мехкий къахьегамхой даггара хьаштэш, шоай кортамукъал яккхар духьа къовсам лоаттабеча дерригача халкъий хьашташ кхоачашдара.

ТIеххьарча хана кхы а къаьгагIа керттера ши лостам гучабоал дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дегIадахкара: машари халкъий кхерамзлеи чIоагIъяра политика, Советски Союзен вежарашха долча социалистически мехкашеи чакхйоахаш йола империалистически агрессена хььдда духьале яра политикеи империалистически мехкашеи, эггара хьалха США-и, агрессейи, тийшача балхийи; провокацейи, тIемийи эхь дайна лелаю политикеи.

Советски Союзеи кхыча социалистически мехкашеи хьинарца хьаллоацаш хиларца чIоагIал лувцача вежарашха долча вьетнамски халкъо американски агрессорашта хоадам боллаш духьале еча турпалерча Вьетнамагахьа хьожаш да дерригa дуне. Партеи беррига советски наьхеи цIерах КПСС XXIII-ча съездо хоадам боллаш хьадийхар Вьетнама духьалара США агресси соцаелгеи интервентий дерригa эскараш арадоахилгеи. Советски Союза, социалистически лагера мехкаша, машар мел безача дерригача халкъаша ловргьяц империалистически произвол.

Коммунистически парте политика тIаерзаль я вай Даьхен дунен халкъашта юкъера положени дIахо а чIоагIъяра, коммунизм хьалъяра машара хьалаш Iалашдара. Партеи правительстваи машар беза арахьара политика тешаме гIулакх деш я коммунизм хьалъяра хьашташта, массане а юкъара машари халкъий кхерамзлеи лоаттаяреи чIоагIъяреи гIулакха.

Советски Союза Коммунистически парте дIахо йодача хана а чIоагIдергда дунен социалистически система мехкашцара доттагIали цхьана къахьегалгеи, дерригача дунен къахьегамхой пролетарски барт-цхьоагIо, Iоткъама кIал доаккача халкъашта кортамукъал, къам ший лоIамах хилари социальни прогресси бахьан цар лоаттабеча къовсаме новкъостал дергда, дунен тIа керда тIом ца хилийтара къовсам лоаттабергба, агрессорий тайшача балхага фелалца хьежа а хьежаш, мехка оборона хила еззача тайпара лакха лоаттаергья, тайп-тайпара социальни строй йола паччахьалкхенаш машаре цхьана яхара принцип вахаре дIахьоргья.

Новкъостий харжархой!

Советски Союза Коммунистически парте дIахо йодача хана а ший дерригa низаш дIатергда халкъий иразийи вай социалистически Даьхе зиза доаккхаш дегIаяраи тIехьа лоаттабеча къовсама, коммунизм бахьан лоаттабеча къовсама.

Советски халкъ доазув доацаш ший партех тешам бенна да. Из тешам хьахиннаб революционни тIемашка, машаре гIишлошъеча, адамлен къизагIа волча моастагIчунца — фашизмаца цIий Iоухийташ латаш, коммунизмага советски халкъ додача низ болча боламца. Советски халкъа хов Коммунистически парте цIаккха а цхьаккха хIаманна а ше Iеха ца даьлга. Партии халкъи массаза а цхьоагIо йолаш да къахьегаме а, тIем тIа а, мух баьлча а, йоачан эттача а, сийрда ди эттача а.

Советски Iаьдала лакхехьарча органе хоржамаш дара кийчо еча денoшка КПСС беррига болхлой, ахархой, советски интелигенци, промышленноста, юрта боахама, паччахьалкхен учрежденейи общественни организацейи беррига болхлой, Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи тIемахой, коммунисташ, комсомольцаш, профессиональни союзий членаш, советски кхалнах, кагийнахи мехкарийи, къахьегамеи тIемеи ветеранаш — беррига харжархой тIахьех СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш деча дийнахьа 12 июне коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тIехьа кхадж тассара.

Коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташта тIехьа кхадж тоссаш оаш кхадж тоссаргба КПСС XXIII-ча съезда решенеш вахаре кхоачашъяра, вай Даьхен низ чIоагIбара, халкъа хьал-торо дIахо айяра, дерригача дунен тIа машар чIоагIбара тIехьа.

Коммунистийн парте боацарийн блока кандидаташ массане а цхьа барт болаш СССР Лакхехьарча Совете харжаро къаьгга керда тешал дергда дукха къамаш дахача вай Даьхен дерригa халкъаш цхьа барт болаш хилара, Коммунистически партенеи Советски правительстванеи гонахьа моаххаз санна чIоагIа кхотаденна уж хилара.

Дерригаш а хоржамашка!

Яха а яхийла зиза доаккхаш дегIа а йоагIийла вай сийлахь-йоккха Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

Даьхьала хилда къахьегам безаши турпалеи дола советски халкъ!

Даьхьала хилда Советски Iаьдал!

Коммунистически парте кулгалца, марксизма-ленинизма байракха кIал коммунизм котъяларга хьалхашкахьа гIо!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СУРТА ТIА: шоаш дIа-хьа лелача пускови установкаш тIара юкъерча гаьналла декъача доагора ракеташ парад йолча хана. Цу тайпара дIахьа лела старташ яц дунен тIарча цхьанна а эскара!

Е. Кассина сурт. ТАСС фотохроника.

ЦIАККХА А ДИЦ МА ЛУЛДА

Василий ЧУЙКОВ,
Советски Союза Маршал, шозза Советски Союза Турпал.

Ткъаь цаI шу даьннад тIеххьара тIемаш сецача хана денз. Гитлеровски Германена духьалара советски халкъа сийлахь-боккха Дай-мехка тIом йистебаьлар адамаш гоама долаш советски кхыдолеи халкъаш лоадла оттадара планаш кийчъяьча моттиге, нацистски Iазапа Iалаьмате йоккхача тIема машинана кулгалдеш хиннача моттиге. Адамаша шийга даьха дог ейленца кхоачашдир фашистски Iазапах халкъаш мукъададхара гIулакха керттера дакъа шийга кхьачача Советски Эскаро. Цо йохайир гитлеровски полчищаш, карайоалаяьча Берлина тIа урагIъегIар цIе Коталон Байракх. Гитлеровски столицо капитуляци яра маIан малагIа дар аьлча, фашистски рейх бокъонца хIалак хилари Европе тIом йистебалари дар.

Гитлеровски Германии империалистически Япони йохаеча Советски Союзен цун Геразшцарча Низашеи лаьцача даькъа лоархIам дохбе, вай къовсам кортамукъале яккхар духьа лоаттабаь хилари адамий кхелашта хинна цун лоархIами боабе гIерташ ба тахан истори юхамаччахьа доахаш бола буржуазни фальсификатораш. ДIабахача тIем тIа яьккха котало беррига антигитлеровски коалице дакъа лоацаш хиннараша шоай низаш цхьана оарцагIдахарца яьккхар. Шена уйла йоацаш волча саго мара харцдергдац шоллагIча дунен тIема хоадамбеш йола фронт советско-германски фронт хинна хилар, коталенна юкъе хоадамболлаш дола дакъа лаьцараш советски халкъи цун Геразшцара Низаши хинна хилар.

Из дог тешадеш хьахьокх низий дукхалац уж яле а е кхыяле а йолча фронташка лаьттача тIемашеи цар результатий объективни анализ йича, тIем тIа дакъа лоацаш хиннача паччахьалкхеиий боабаь нах а зенаш а вIаши нийсдича.

Цхьанне а харцде йиш йолаш дац Германе дерригача лаьттарча бIунех 60—70 процентал кIезигагIа доацараш даим советско-германски фронте хинна хилар. ХIаьта, кхыметтел союзникаш Европе Iобессачул тIехьагIа а малхбузехьарчеи итальянски фронташка хинна дерригa гитлеровски бIунаш Германе лаьттарча низий кхоалагIча дакъал тIех дацар. ХIаьта тIом чакхбоалача хана малхбузехьарча фронташка лоаттабаь тIом мадарра аьлча сацийтабар гитлеровски командоване, дерригa шоай низаш советски бIунашта духьал а дерзадаь.

Из тIом мел латтача хана гитлеровски Германера веррига а вийнача 13,6 миллион сагах, 10 миллионал дукхагIа бараш Советски Союзацарча тIем тIа боабаьбар. Фашистски бIунаш советски фронте мишта оаташ хиннад геттара дика хьахьокх укх масалаша. Сталинграде сержанта Павлов Якова командах хиннача советски бIухой йоккха йоацача группо дукхагIа боабир гитлеровцаш, Париж йоаккхача хана немецко-фашистски эскарах къаьстарел.

Ховш мадарра, Сталинграде доха а даь, плен доаладир фельдмаршала Паулюса команда еш хинна 6-гIа эскар. Из хIалакдарца дувзаденна кхаь дийнахьа таьзет лаьттар Германе. Цхьабакъда, хIалак хинначун нийсхал яккхар духьа тохаш санна керда эскар вIашагIа а теха, чIир лехарий 6-гIа эскар аьнна цIи тиллар цунах. ТIом болча хана аз командовани еш хиннача 62-ча—8-ча гвардейски эскара цIаькха а духьалъотта дийзар 6-ча фашистски эскара 1944 шера Iай Украина мукъаяккхара баьча тIем тIа. Цу эскара юкъейоагIаш яр инарала фон Шверина команда еш хинна 16-гIа мотодивизи.

1944 шера февраль бетта хьалхарча деношка инарал фон Шверин бехке вир эскара командующе инарал - полковника Холидта дивизи, тIалаташ долча советски бIунашта йоаггIаш йола духьале ца а еш, тIом латтачара тIехьашка яьнна хиларах. Бехказа вувлаш дивизе командира хоам бора, алхха Днепропетровскана малбузехьа баьча тIем тIа 5120 саг вийнав дивизецара яхаш. ХIаьта ах шера баьча тIем тIа, цо яхачох, кIезигагIа къаьстаяле а 6-зза ший еррига личнии состав къаьстай девизех.

Цу тайпара, алхха ах шера советско-германски фронте даьча тIемашка цIенъенна йоалаш ялхазза совгIа ший еррига личнии составах яьннай 16-тIа мотодивизи, иштта юхаметтаувттаеш хиннай из иштта юха а хIалакъергйолаш. Селлара чIоагIа бIунаш хIалакдеш моттиг хиннаяц е дIадахача тIемашка а, е шоллагIча дунен тIема цхьанна а кхыча фронте а. ХIаьта вай фронте массехказа еш массагIа хIалакъяьй уж тайпа дивизеш!

Цхьа бахьан доацаш дацар Великобритане премьер-министра У. Черчилла ше СССР Министрий Совета Председателага И. В. Сталинга 1944 ш. 27-ча сентябре яйтача послане тIа мукIарло дар: «...Алхха эрсий эскар дар германски тIема машина чура чураш Iохийцар...» ХIаьта 1944 ш. февраль бетта инарала Эйзенхауэра яздаьд: «...исторе чухь оборонительни тIема эггара деналегIарча гIулакхех долча цхьанне теш а хинна дIаэттар дуне, нацистски тIема машино еттача хIамай берригa низ советски эскара салташа шоашта дIатIаийцача а хоадамболлаш из юхасоцаьча а хана. ХIанз вай кхы а сийлахь - йоккхагIча тIема эпопея — йоккхача наступлене тешаш да вай...».

Антигитлеровски коалицега гIоларча вай союзникий политическии тIемеи кулгалхоша даь уж къамаьлаш дицде дагIацар истори юхамаччахьа дахара тIера бараша.

Боккха а хала а бар котало йоаккхаш вай бихьа никъ. Атта дац герзах тоавенна, чIоагIа, ше лаьрхIар кхоачашдар духьа моллагIа а зулам де кийча вола моастагIа эшаве. Бокъонца ишта моастагIа яр гитлеровски Германии цун эскари. Коталонаш хала яха йийзар советски халкъа. ТIемаш лаьттача аренашка шортта цIий Iодахад цун къонгийи мехкарийи. 20 миллион гаргга болча советски наха дегIамаш Iодехкад — иззал хIама да Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIемо советски халкъа деннар.

Берлине чакхбаьлар тIом. Цхьабакъда, советски бIунаш Берлине кхоачаде торо хургьяцар Московски, Сталинградски, Курски, дуккхача кхыча моттигашка даьча тIемашка коталонаш яьха хиннаецаре. Москвана юххе хиннача тIемо эггара хьалха хоадабир немецко - фашистски эскар эшалерг ца хиларах бола фаьлг. Кхы а боккхагIча лоархIаме яр Сталинградски тIем тIа яьккха котало. Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIема лелача юкъе меттел, беррига шоллагIча дунен тIема лелама юкъе а овлангара денз хувцам бе болабаь йола йоккха тIема-политически событи а хинна дIаэттар из. Иштта из хилар бакъ ца дича балац кхыметтел вай моастагIий а. Масала, хьалха хиннача гитлеровски инарала Дерра «Сталинградагахь дахар» яхача книжка тIа яздора: «...1942 ш. шоллагIча дунен тIемо гола тоха пункт а хинна дIаэттар Сталинград. Сталинграла юхxе хинна тIом Германена цун историчухь эггара чIоагIагIа эшари Россена — цун эггара йоккхагIа йола коталои хинна дIаэттар».

ТIема лелама юкъе хинна овлангара хувцам чакхбаьккхар Курска юххе советски бIунаша котало яккхар, уж Днепра дIатIакхачар, долххашехьа а цул дехьа довлар бахьан долаш Стратегически инициатива юха шоай бе йолларгхиларах дог диллийтар фашистски командованега советски бIунаша Курска юххе.

Iалаьмате лоархIамера толамаш даьхар советски бIунаша цхьан ханна е вIаштIеххьа - тIехьа, цхьабакъда, тIа-тIа дукхагIа совбувлача низаца йоккхача советско - германски фронте чакхъяьхача дуккхача кхыча наступательни операцеша. Цу тIа а, шоллагIа оалаш хинна фронт хьаеллилга тIехьаяьха а тIемах хургдар хинна даьнначул тIехьагIа мара из хьа ца йийла а вай союзникаш санна ца Iеш, Советски Союзо тешшаме кхоачашдора ший союзнически декхар. Масала, Висло-Одерски операци кхыметтел юххьанца планах лаьрхIа хиннача ханал а хьалхагIа дIайолае йийзар, аьттув боацаш долча хаеттама хьалашка ца а хьожаш.

Из дар шоаш кIалхардахар духьа наступлени сихье аьнна вай союзникаша даьча дехара денна жоп. Арденнашка немцаша контрнаступлени йолаяр бахьан долаш союзни бIунашта сов хала хьалаш тIаоттарах 3-ча американски эскара командующе инарала Д. Паттона 1945 шера 4 январе ший дневника тIа дIаяздир: «Вай эша а сахьат дац укх тIем тIа».

ЧIоагIа белгалдоалаш а исторически иштта хила доагIаш а хIама дар кот а баьнна духхьал советски бIухой Берлине кхачар. Къайла хьоргдац аз, Сталинград лораеча дакъа лоацаш хиннача сай Берлина штурм еча дакъа лаца а дезарах се чIоагIа иназ долаш лоархIаши доккхал деши хилар. Кот а даьнна тхоаш Берлине кхоачаргдолеи гитлеровцашта керте лаьттарашкара цар мел даьча зуламашта хьалхара жоп хьадехаргдолеи ха хьатIакхачарга сатувсаш дар тхо.

Юххера а, оаха сатийсар кхоачаш хилар. Берлин хьалаца шоай йиш йоллашехьа а, хьа ца лоацаш лаьттад англо-американски бIунаш ала гIерт гIулакх юхамаччахьа доахаш бола буржуазни фальсификатораш. Цхьабакъда, из харцо гучайоаккх гIорваьнна волча американски дептела, президента Ф. Рузвельта гаргарча доттагIчо, Гарри Гопкинса. Цо аьлар: «...Берлин хьалаьца хургьяр вай, нагахьа санна воашта из де мега хиннадаларе. Вай эскара йоккха котало хургьяр из...».

Берлина штурм ярах сай дувца дийзача, кхетадеш да, эггара хьалхарча аргIанна сона дагадохараш цу хана айса командовани яьча 8-ча гвардейски эскара тIема гIулакхаш хилар. Цхьабакъда, са белгаллаккха безам ба, кот а болаш Берлине баьхкараш из йоаккхача юкъарчал доацаш дакъа лаьца бIухой хинна ца Iеш, кхыча фронташка тIом баьраш а, коталонга бодача сийлахь-боккхача а чIоагIа халача а наькъа тIа шоай кортош Iодехкараш а, тыле заводашка, колхозашка, совхозашка къахьегаш а из котало кийчъяраш а хилар. Кот а даьнна Берлине дерригa советски халкъ...

Тахан санна дагайоагIа сона фашистски рейха столицана наступлени кхоана йолалу яхаш хинна 1945 шера 15 апрела буйса. Iалаьмате йIаьха хийтар из. Юххера а̂, сатессар. Цхьабакъда, сабелгало йоалача ханна тIемахой хьалхара мугIараш латтача дIайихьар гвардейски байракхаш. Уж ийца болхараш значенщикаш бар — дикагIболча бIухошта юкъе а дикагIбараш.

Ракетийн доагача пхорчийн сердалонах траншеяшка гIолла дIаухача байракхий кIадаш тIара бIаргагора Ленин. Дийн а венна бIухошта хьалхашка хьаэттача санна вар из. Гвардейцаша дувнаш дуар сийлахь-воккхача баьчча шоашта хьийххача тайпара — шоай низаши саи ца кходеш моастагIчох лата. Цу байракхашта кIаллаттаташ хьа ма бенабарий цар ВолгатIара баьнна Зееловски лакха ленашка кхаччалца бола беррига никъ. В. И. Ленина хьакхеллачеи хьалкхеьчеи парте моастагIчунца къовсам лоаттабара вIашагIа а техар, оарцагIа а даьхар советски халкъа дерригa низаш, халкъи эскари бIарчча цаI деш кхота а даь, коталонга доаладир уж. Берригача бIухошта бола хьоккам бар командираши политболхлойи.

Цlаккха а дицлургдац сона дивизе командира, хьалха цIи хева партизан хиннача, инарала Дукас ший соединени Шпрее яхача хих дехьа мишта яьккхар. Цун дивизи хи тIа дIатIакхьачача хана, дехьаяла хIама хиннаяцар. ХIаьта дехьарча берда юхе бIаргагуш дар дIадийхка латта лодкаш. Тха бIухой кIезиг-дукха юхасовца белар. ТIаккха шийна тIера кители иккаши Iо а кхайса, ша санна шийлача хи чу чукхоссавелар инарал. ХIаьта дивизе командир ше а наьках тIа а ваха лодкаш доаладе волаш хилча, цунна тIеххьа хи чу чукховсабелар кхыбола бIухой а. Иштта цIерахи хихи чакх а бувлаш ихар вай бIухой, эпсараш, инаралаш Берлине тIема тIеххьара тIадам оттабар духьа.

Массанена а дукхавезаш хиннача гвардейски полка комсорга, воккхагIа волча лейтенанта Ладыженко Леонида, эггара хьалхарчарга Ландверканалал дехьа а ваьнна, штурмовой группана керте а этта, имперски канцеляре охранаца тIом болабир. Цу тIем тIа цо ше 12 гитлеровец вийра, хIаьта ялх плен воалавир, цу даькъе Гитлер ше лоравеш хиннарех цаI а волаш.

ХIалак хулача дIакхаьча гитлеровцаш дорхбенна латар. Цхьабакъда, юхабаргбоацаш чухьийлхача вай бIухошта цхьаккха а хIама де йиш йолаш бацар уж. ТIаккха юхевиса гитлеровски Германе лаьттарча бIуний генеральни штаба начальник Кребс вера Берлинерча 8-ча гвардейски эскара командни пункте 1945 шера 30-ча апреле — кхоана 1-гIа май да яхаш тховера. Цун бе доаллар Гитлергара рейхсканцлера пост массехк сахьата хьайийцача Геббельсеи Борманеи кулгаш яздаь документ.

Ше хьакхоаччашехьа а Кребса аьлар сога: «ХIанз сийлахь - йоккхача исторически событех дар ховш вола эггара хьалхара немцашха воаца саг хьо ва». Берлина юккъе латташи юхейисача правительственни кварталашта штурм еши волча эрсий инарала вешта а я из сийлахь-йоккха событи, аьнна цунна жоп а денна, хьаттар аз:

— Хьона ловш дар фуд, хьадда аьлча?

ТIаккха Кребса аьлар, Гитлер шийна теха веннав. Из сона керда хIама дац, селхане а денз ховш да сона из, аьнна жоп делар аз цунна юха. Веха а хьайза, Кребса дIахо йоахар, гросс-адмирал Дениц керте а волаш правительство вIашагIйолла аьнна васкет даьд Гитлера. Цу духьа Геббельсеи Борманеи советски командованегареи Советски правительствагареи дех Дениц керте а волаш йола керда правительство Берлине вIашагIкхета а эггара хьалха Советски Союзацеи цун кхыча союзникашцеи а беш машар барах дола дош къоастаде а торо хилийтар духьа тIом социйтилга. Кребса сога хьаденнача документаш тIа, цо, яьхачох, из дехар йоазонца деш дар.

Цу переговорий а Кребса сога хьаденнача, эрсий меттала даьхача документий чулоацама а хьакъехьа фронта командующега Советски Союза Маршалга Г. К. Жуковга доклад яьчул тIехьагIа, командоване тIадилларах аз Кребсага аьлар, кхы духхьале йоацаш капитуляци елгах мара кхы цунца хIама дувца йиш йолаши дувцаргдолаши вац со, аьнна. Цунна ше раьза вац аьлар Кребса, хIана аьлча капитуляце хьакъехьа переговораш елга шийна гIадилла ца хиларах. ТIаккха, нагахьа санна капитуляци е ца тугаш Iайя, юхедиса фашистски бIунаш хIалакдергда аьнна, дIахьенза даланзар.

Цул тIехьагIа дипломатега ваьннача инарала Кребса дукха ха яьккхар согеи цу хана со волча вена хиннача эскара инаралага, хIанз

(ДIаходолар 4-ча оагIо тIа).

ЦIАККХА А ДИЦ МА ЛУЛДА

(Йистедоалар. Долалур -ча оагIо тIа).

Советски Союза Маршалга В. Д. Соколовскегеи «керда правительство» гулъялийтара раьза хулгеи повкъостал делгеи дехаш.

Оаха аьнна «ак» чIоагIа хиларои берлински гарнизоно, духьале йоацпаш капитуляци елга мара кхы къамаьл хила йиш йоацилга дIахайтарои ше хьавенача новкъа юхаверзавир Кребс.

Кребса оамалехи бIаргехи гуш дар тхоцара дIаваха а Геббельсаи Борманаи юхатIаваха а безам боацаш из хилар. Ше военнопленни ва аьнна соцавар дог доахаш из хиннилгах сакхувш дар. Цу хана Кребса лелаяьча оамало хьахьокхар, фашистски кулгалхой ца бовш кIалхарбовла а фуннагIа даь а шоай ха дIайIаьхъе а оакхарашха безам болаш хилар.

Цхьабакъда, тхона эшаш хиннар Кребс вацар, юхейисача Берлински гарнизоно капитуляци елга дар. Цудухьа фронта линея дехьаваьккхар из. ХIаьта цул тIехьагIа массехк минут‿яьлча штурм йоллаелар Берлине юхейисача гитлеровций чIоагIаленашта.

Юхейисача гитлеровски гарнизонеи фашистски кулгалхойи духьале дукха йIаьхъялаязар. 1-ча мае сарахьа цхьан ханна хIана кхачанзар аьнна переговораш е доахкийт тхо яхаш шоаш тIаэцар дийхар согара Геббельса гаргагIарча помощника доктора Фричеи Берлина комендант а оборона начальник а хиннача инарала Вейдлингеи. Аз уж тIаийцар.

Инарал Вейдлинг кабинете хьачуваьннача хана цун кулгаш кортеи эгар, даим дувцаш цхьа дош дар цун къемат. Цунга ала дийзар, нагахьа санна къемат ца оттийта а цхьаккха гIулакх доацаш цIий ца мехкадайта а безам болаш инарал вале, укх сахьате Iо а хайя, хьай бIунашка приказ язде капитуляци а е, герз Iо а дилла, аьле.

Инарал Вейдлинг цу къамаьла раьза хилар. Из приказ яздеш вагIача хана — хIаьта дукха ха а яьккхар-кх цо массе тайпа формулировкаш хержаш из яздеш вагIаш, — тIемахи машарахи дола дош шоаш къоастадеш дар гитлеровски бIунаш. Цар, образно аьлча, машара раьза болаш шинна а кулгаца голосовани йора, уж лакха хьалъий а деш, герз Iо а дехкаш, улицашка гIолла хьаухар пленаш гулбеш йолча пункташка.

1945 шера 2-ча мае ха кхоачаелар гитлеровски Германе столица а, хIаьта цунца цхьана ерригача фашистски рейха а.

Берлина улицашка гIолла Бранденбургски коанаIарех чакх а бувлаш, Коталоний Аллее гIолла, рейхстага юхе гIолла болхар советски бIухой, карайоалаяьча фашистски столица пенаш тIа шоай цIераши тайпан цIераши, адресаш а яздеш. Уж болхаш хиннараш Москваеи Ленинградаи юхе лаьттача тIемий турпалаш бар, болхараш бар Сталинграда, Одесса, Севостопола гвардейцаш, цхьанна а хIамо юха ца совцабаьи совцабулургбоацаш хиннеи советски турпалаш.

Иштта чакхбаьлар Европера тIом. Советски Эскар — кортамукъале яхьа эскар. Кортамукъален сердало йихьар цар Европаи Азеи дуккхача мехкашка. Цул совгIа, Советски Эскаро хоадамболлаш йола влияни йир тIемаш а деш ше чукхаьча паччахьалкхенаш меттел, фашисташа лоалла лоаттадеш хинна кхы мел дола мехкаш а кортамукъадахара. Цу хьакъехьа 1944 шера декабрь бетта геттара дика аьлар Франце хIанзарча президента де Голла: «...французашта хов шоашта Советски Россе фу даьд, хов, шоаш кортамукъа бахара гIулакха керттера дакъа лаьцар Советски Росси йолга».

Советски Союзи цун Герзашцара Низаши котдовларо хоадамболлаш йола влияни йир шоллагIча дунеи тIем тIа аьттув балара яь ца Iеш, тIом чакхбаьнначул тIехьагIа адамий общество дегIаяра а. Цо новкъостал дир, дуккха европейски, хIаьта дIахо цхьадола азиатски а, мехкаш дегIаахара социалистически наькъа тIа довлара.

Цу мехкий халкъашцара, цар герзашцарча низий тIемахошцара вай доттагIал даим хоттаденнад дагалаттараш цаIаш хиларца хоттаденна ца Iеш, дIабахача тIем тIа латаш цхьана Iодахийтача цIийца а.

Тахан, Коталон Ден ткъаь цаI шу дизар белгалдоаккхаш, вай цIаькха а кхы цIаькха а дувц башха-дика дош — доттагIал. Советски Союза халкъий а цар герзашцарча низий а кхыча социалистически мехкашцара доттагIал даим латтаргдолаши дохаргдоацаши да. Керда тIом хьоабе гIертараша тIатувсача цхьанна а кхерамо вай унзардахац.

Адамаша дIадахар дувц цун опытацара урокаш хьаэцар духьа. Цхьабакъда, новкъа дале а, реакционни империалистически низаш уж тайпа урокаш эцалуш а е эца ловш а дац. ХIанз вайна гуш я атанза бисача гитлеровски тIемахой а цар американски, доттагIийи гадоахарийи а «бохам беш» йола цхьоагIо. Ца оаташ висача цхьаннех аьта шиъ лу яха принцип делаеш яр американски военщина тIом дIабаьинначул тIехьагIа. Из ший хурдаь гитлеровски эскара опыт хьаэца гIерташ яр. ХIама дергдац, укх тIеххьарча хана Вьетнаме хиннача событеша хьахьокхачох, ший хьехархошта тIехьакхийнад американски эскар маьрша бахача наха оакхарий хьисапе низаш дарга диллача санна, иштта шоаш эшаш хиларга диллача а.

Цхьабакъда, американски империалисташтеи цар сайгонски марионеткаштеи турпалерча вьетнамски халкъа къаман-кортамукъален болам тоIабара новкъостал дулургдац е укх гарггарча хана ах миллион салага дIакхоачаде лерхIаш долча шибIаь ткъо эзар сагах латтача интервенциони эскаро а, е Iалаьмате дукхача герзои тIема техникои а.

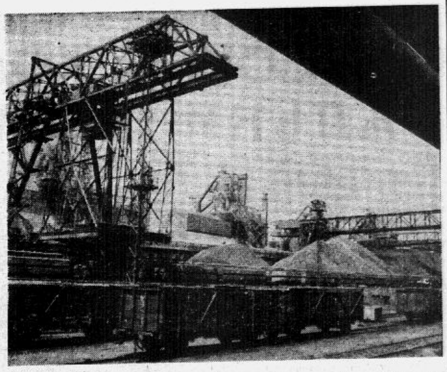
Вежарашха долча вьетнамски халкъа эшаш мел дола новкъостал да а ду, лерг а да советски халкъои вежарашха долча социалистически мехкий кхыча халкъашеи.

Дерригача дунен тIарча машара гIулакха Iалаьмате боккхача кхераме бола тIом Вьетнаме дIахо лоаттабаро эгара хьалхагIа американски халкъа шийна тIатосс хIалак хилара кхерам. ХIаьта из цунах тIа-тIа дикагIа кхеташ а доагIа.

Вай теркал ца дича даргдац Малхбузен Германе реваншистски уйлаш яржар а. Малхбузен Германски реваншисташ ядерни герз шоай доалахьа хилийта гIерташ ба, гуччахьа аьлча, из белггала хIанзле цар бе доаллаш дале а. ХIана Iалаьмате дукха Малхбузен Германе территоре тIа долча ядерни герза тIалоаттабу американски тIахьожам практически-чул дукхагIа символически маIан долаш ба.

Цхьабакъда, агресси лелаелга дезаш бараштa харцахьа хургдацар Коталон Ден 21 шу дузача хана дIабаха тIом миштa чакхбаьлар хьадагадохаре. Из дагада деза массенена а.

(АПН).

1966 ШУ ТIЕХХЬАРА ДА ПОЛЬСКИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЭЗАР ШУ ДИЗАР ДЕЗДЕЧА.

УКХ ТIЕХХЬАРЧА ТКЪАЬ ШЕРА IАЛАЬМАТЕ ДОККХИЙ ТОЛАМАШ ДАЬХАД ХАЛКЪА ПОЛЬША КЪАХЬЕГАМХОША СОЦИАЛИЗМ ХЬАЛЪЕЧА.

СУРТА ТIА: МЕТАЛЛУРГЕ ВАМПАЛ — В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАХ ЙОЛА КОМБИНАТ КЕРДАЧА ГУТЕ. ИЗ ХЬАЛЪЯЬЙ СОВЕТСКИ СОЮЗА НОВКЪОСТАЛЦА.

В Соболева сурт.

ТАСС фотохроника.

КХАШКАРА БАЛХАШ ЙИСТЕДОАЛАШ ЛАТТ

Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза болхлошта юкъе лакха хьувиъам кхебара шерра социалистически яхь яьржай. План 750 гектар йолча ханал хьалха 993 гектара тIа бIаьстан юхье юв культураш дIайийна баьннаб уж.

Шекара свекла кхееш бе совхоза шоллагIча отделене Логиев Зяуддина звено болхлой. 560 гектара тIа дIайийна шекара свекла хIанзле хьатIаяьннай. План 180 центнер йолаш хIара гектара тIара 200 центнер мерза овлаш гулде декхараш тIаийцад шекара свекла кхеераша.

Укх деношка йистедоалаш латт хьажкIа дIаера балхаш а. Из культура 1900 гектара тIа дIае лаьрхIад. План 22 центнер йолаш хIара гектара тIара 28 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуя лерхI цар.

Я. ЦУЕВ.

Бакъдар, дикадар дIадалац

ЛЕРМОНТОВА ЦIЕРАХЧА ДРАМТЕАТРА «ЗАТЕЙНИК» ЯХАЧА СПЕКТАКЛАХ ЛАЬЦА

●

«Затейник» яхача Розов Виктора кердача драма дуккагIа долча даькъе хьахьокх, дукха белгала воацача, цIена дог долча сага вахар. Сорокин Сергея образо хьагойтача вахар бакъдеш йолча пьеса идеяс бакъду нахах доаллаш дола дикалар цIаккха лерг ца хилар, из мичча хана даьина а хьагучадаргхилар. Эрсий драматически театра спектакле (режиссер В. Вайнштейн, художник Э. Валентинов) образно хьахьекхар низ болча партийни гуманизмах йизза йола из уйла.

Къаьстта дукха чулоацаш я актера Г. Жирнова ловзаю Сорокин Сергея образ. Духхьал хьалхарча действе мара из сцена тIа гуча ца воале а спектакль чакхъяллалца йолча хана из уллув волга холу вайна. ЧIоагIа уйла тIайохийташ хьож вай цун вахара кхелаца бувзам бола нах цунца мишта́б, хIаьта цкъа, хьалнийс а венна, ший вахар ший кара а лаьца цун бокъонца вола да а хинна ваха цун низ кхоачаргхиларах тешам а бол.

Дог тохадолийташ да, цхьана дешавьгIача Сергеи Валентинеи вахара чухьарча сага моттигах лаьца вIаши ду къамаьлаш (заслуженни артист Г. Гладких).

Тlехь-тIехьагIа гучадоал вайна, тайп-тайпара ловзоргаш, спорта инвентарь чуйолча отар чу хIаьтта сомаваьккхача, бе-башха доацаш барзкъа дувхача затейника курортника хьалха гаьнна кIоарга яьлла, хIама дIа ца къасташ, вIашдухьаденаш йоаца баккъалдолча вахарах йола уйла йовнза хилар.

ВIалла хIама дац «ший, хьалха хиннача идеалиста юкъ йийнай», яхаш цо шийна приговор кхайкадар. ВIалла хIама а дац хьакъал дола деша́ш, къонахчал долча сага уйлаш аргIанара къаракъа пела моллача хана-ка эгаш цо кхайкаяр.

Кегабенна Iочуулача кIужа кIалхара хьахьежача бIаргашка холуш ба юххьанцарча безама тешам, кхыча нахагара гучабувларга дIаIема вале а тийшаболх дего вIалла тIа ца эцаш хилар.

Къаьстта дика холу даьннача дуIодына тIера вожаваь баьри, цхьабакъда сий довнза, дика саг ва из. Из къаьстта белгалдоал сонта, кIезигача Валентина юхе. ТIахьежача «цIеначa, бIех ца вала гIерташ лоралуча», мадарра аьлча цхьаккха принцип йоацача, тарвала гIертача сага образ хьахьокх Гладкиха. Цо лоралуш деча боларо, кIайча кулгаша, сага дега чу южаш ше бакъвеш йолча «дикача вахара раьза волча» цун философе юххьанца уйла йойт, тIаккха дего хьатIа а эцац из. Сергейна дукха езаш хинна йоI йоалаяьча Валентина къайлахьац цох ше сесага тешаме ца хилар. Из кIезига хилар гучадоал, цунна ше сов дегаза везаш хиларах. СалоIача цIагIа ше лекци ешаргхиларах, доцента цIи шийна хIанз а еннаеце а, «Докладчик — доцент В. Селинцев» аьле, объявлени язъяр дех цо.

Сергей сий доацача воалаш воагIа. Цхьабакъда, «лерттIара вахар» бахьан харцахьа адара тIаккхец из. ДIадоладаьча гIулакхех цIаккха шийка ца яларах, Сергея вахарах дог дилла хилар гу вайна.

Ала деза, нагахьа санна хьаькъали принципиальностьи яйна хиннавалаpe Валентинах доахка сий доаца гIулакхаш белгал а даь, цунна юхьа духьал а этта бакъдар дIаоалалургдацар Сергейна.

Культ личност хиннача дерригача шерашка прокуратуре болх баьча Валентинеи цун даьи гIулакхашца цу халача ханара лараш йисай. Сергея вахар талхарах уж шаккха бехке ва. Алексей Павлович тешаме, лоIам болаш саг ва. Сесага ца везарах шешийна теха вала лаьрхIад ше, аьнна, ханнахьа записка яздаьча, тарвала гIертача, Валентина пайда баьлар даьгара. Ше доккхача гIулакха тIа хиларах ший воIага йоагIаргйолаш йоIа низ бе вIаштIехьдаьлар цун.

Цу шерашка хиннача хьалашка из а кхыдола а гIулакхаш ше леладарах шийна гептде магац цунна. ХIаьта уж гIалаташ дикача гIулакхашца юхаметтаоттадара ше къавенна, цамогаш воллашехьа а болх беш ва Алексей Павлович.

Хала хете а, Нохч-ГIалгIай АССР-а заслуженни артиста В. Оглоблина дикача, иразерча, бера хьаькъал тIа воагIача вокхача сага инфантильни оамалаш белгал а йоахаш кIезигъю образ. Цунца цхьана дика хьахьокхац пьеса философски концепцена лоархIамера Валентина сесагаца Галинацара (актриса М. Слуцкая) цун къамаьл, мел хала хьалаш дале а боккъала дола вахар хьалде йиш йоацача компромиссашта духьал къовсам лоаттабеча хIара сага декхарах йола уйла.

Шийна везачох Алексей Павловича ларах къаьста яле а, кегавенна воацаш, къонахчал дола оамал йоаллаш из хиларах, ший мараца санна йоацаш, цунца безамегIа я Галина пьеса тIа. Ше, безаме, цхьан боарамагIа я из. Ца кадаш, саббаре кхоачашду цо шийна ца везача маьрадезала юкъера ший декхар.

ДукхагIа яхара шийна низ тедача балха дIаденнад цо ший дерригa дог а, уйла а. ЧIоагIа дог гIоздоал вайн юххера а дуккхача шерашка дийхаковаьчул тIехьагIа Сергей волча яха лаьрхIа цо соцам барах.

Из дIа ца яхийта духьал ваьннача марага шийх бIубеннача Галинас «ХIаьта из цига ва» яхача дешаша боккъаларча ираза Сергейи Галинеи шоайла эшаш хилара тешалду вай.

Дукха хало Iайшача йоккхагIча ноахала уллув я къона тIехье: хIаьтта вIашагIкхийтта Эдуарди (актер Белоглазов) Тамареи (актриса Р. Исрапилова). Цена дог долча дикача къонала хIанзарча ханара тIехье я из.

Низ болча, хIамах сакхувча, доккхий творчески гIулакхаш де уйла йолча вахаро бакъъяь оптимизм йолча Эдуарда дешаща чакхйоал спектакль.

Дукхачарна вахаре моральни кулгалдар а хинна дIаотталургдола дика, хьакъалера дош аьлар спектаклага хьежарашка.

Г. ЩЕДРОДАРОВА.

ЧIОАГIЪЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДИСЦИПЛИНА

●

Милице болхлой совещанера заметкаш

●

Хулиганстваца лоаттабу къовсам чIоагIбара де дезараш дувцаш милице, суда, прокуратура болхлой ерригроссийски совещани хилар Москве дукха ха йоаццаш.

Ше хьахиннача хьалхарча деношке а деиз цIаккха а лаьгI ца йолийташ терко яьй вай паччахьалкхено общественни дисциплинеи социалистически законности чIоагIъяра. Зуламашца, хулиганстваца къахетам боацаш къовсам лоаттабанза баргбац яьхад Ленина. Белггала аьлча, цIи хезача «Мишта вIаштIехьйоаккхаргья яхь?» яхача статья тIа яьхад цо жуликашта, тунеядцашта, хулиганашта тIом хье, «цхьаккха а къахетам ма бе» цу социализма моастагIех», бахача берригача наха къаьстта бIаргкIал лаца беза уж: «Цу гIулакха мичча бесса яь а мело яр, мичча бесса хинна а ши-дага хилар, мичча бесса хинна а кIаьда хилар социализмана гарга доккха зулам хургдар».

Цу тайпара оттадаь дош тахан а тIехьа ший маIан довнза да. Цул совгIа, цун лоархIам хIанз белгалбоал вай общественни вахара дерригача доакъошка даьхача доккхийча толамашца, халкъа культура дегIаярца санна, иштта мехка хьалхашка латтача кхы а бехктокхамегIарча декхарашца а.

Шоай балхагара чIоагIагIа дIадехара, из тоабара тIаерзаяь яр Российски Федераце общественни порядок лораяра министра В. С. Тикунова яь доклад, совещане дакъа лоацаш мел хиннараша даь къамаьлаш. Цига белгалдаьхар, законность лораяра, зуламашца къовсам лоаттабара керттера бехктокхам милице, суда прокуратура органашта тIабужаш хилар. Бахача наха сий ду советски милице болхлой, массаза а боагIача тайпара мах бу зуламхошца лоаттабеча къовсаме царна карагIдаьннача деналерча гIулакха. ДIадахача алхха цхьан шера милицерча эзар болхлочоа СССР орденаши медалаши елар. Масала, совещани хьаеллача дийнахьа цига дакъа лоацаш хиннарий бе йоаллар Кемеровски областа Анжеро-Судженск яхача гороедрча милице старшинана П. С. Чередниченкона Шеча Седкъан орден яларах хоам беш долча газетий керда номер. Ший посте латташ хулиганашца къовсам болабаьча хана вийнав турпал-милиционер.

Докладчика белгал мадаккхара, хIанз деш долча зуламашта юкъе дийлагIа дакъа совгIа дIалоац хулиганства. Из кхераме я ше къаьстта хьайицача а хIаьта иштта кхыдола доккхий зуламаш цунга гIолла дувлаш хиларца а. Цхьабакъда, хулиганствана духьалара хила йоагIаш йола бахача наькха эгIазал, общественноста гоамал массаза а яха йоагIачох йодаш хилац. Факташа хьахьокх административни органашa укх тIеххьарча хана цхьаццайолча моттигашка таIазар ца деш шоаш битаб аьнна хеташ болча хулиганашца лоаттабу къовсам лаьгIбалийта хилар.

Вай мехкарча законаша хьашт доллаш йола бокъо лу хIара граждании зуламерча наькха низах тешшаме лорава́ра. Совещане трибуна тIара дуккхаза а белгалдаьхар бакъдар дар: законаш дац вайцига либеральни дараш, хIанз а царех пайда во эцарий, лоарагIа ца доалийташи диззаи уж чакхдахара новкъарле ерий практика я.

Къайле яц, милице ший состава юкъе, халахете а, общественни порядок лораяра гIулакхага, хета боагIача тайпара бехктокхам а хеташ, хьожаш боаца болхлой хилар. Цкъаза бIаргаго йиш я милиционера бIаргагучча харцахьваьннача, менна вехача саго юхxe гIолла тIехбоалача нахага бала бахьаш, мегаргдоацараш леладеш а, хIаьта «порядок лораер» шек а воацаш цу суртага хьежаш латташ а йола моттигаш. Укх тайпара нийслуш а хул моттигаш: милице болхлоша, хулиганашта духьала уголовни дош гIоттадарцеи тахкарцеи дувзаленна шоай дукха къахьега дезар кхераш, чIоагIагIа харцахьбаьннараштa, кагий хулиганство мара лелаяьяц аьле, протоколаш язлу, вешта аьлча, крае, областе е районе зуламаш кIезига хул алийтар духьа «кIаьдъю» материалаш. Зуламий боарам иштта «нийсбеш» лелабу, масала, Ростовски областе.

Кемеровски областа общественни порядок лораяра управлене начальника нов. Новикова, кхыча новкъосташа геттара нийса дувцар: мамогга хулиганаш хьагучабаха беза милице болхлоша отчеташ телача хана зуламаш совгIа хиннад аьнна шоай язде дезар ца а кхераш. ГIоттадаьча, суде лургдолча дешай дукхалга хьежжа милице балха мах беш дола гIулакх хIанзчул тIехьагIа денз дита деза ха хьатIакхаьчай. ХIаьта нийслуш дар кхыча тайпара да: хулиганаш зуламаш дергдоацача боахаш дукхагIа юхатеха саг вале, из... вогIа ва. Цу тайпарча гIулакхо форма лелайнча кхоачамба аьнна хетадолийт, харцо ювцийт. Укхаза дувцар-м, бакъдар аьлча, тоннаш аьлча, тоннаш е килограммаш совнагIа тIаязвъяр дац, кхы а дукхагIча лоархIамегIардар да — гражданашта сатем хилийтар, кхерам ца хилийтар. Хулиганство каьхата тIа, отчеташ тIа дукхагIа хилар дикагIа да, вахара юкъе хулчул. Цу тайпара тIехьашкахьарча оагIорахьа цунна хувцам хиннабар аьнна халкъа дикагIа хийте мара хила хIама дац.

Укх тайпара нийслуш а йоагIа моттиг: хулиган милице гешт ца деш витача; прокурор дика хул, хIаьта, нагахьа санна прокуроро хулиган бехке веш бола соцам чIоагI а баь, суде дIачулойя, суд цкъаза вIалла мегарг а доацаш кIаьда хул.

Город Воронежерча дружинникаша милице Центральни райотделе воалавир хулиган Рудешко. Цига а латаш-тохаш вар из. Рудешкос чIоагIагIа дола хулигански гIулакхаш леладаь хилар гучадаьлар халкъа судахочоа. Цхьабакъда, воккхагIа волча следователa Федорцова, цIаькха юхатакха аьнна дош шийга юхадайтача, уголовни дош кхы юха гIотта ца деш дуташ хиларах цу дийннахье соцам а баь, хулиганага цхьа безаме письмо дахьийтар: «Хоам бу аз Хьога, г. Воронежа Чайковске цIерахча улица тIа а Центральни РОМ-е а Iа леладаьча хулигански гIулакхашта уголовни дош гIоттаде ца а туташ, оаха сацийта хиларах... Нагахьа санна оаха баьча соцама хье раьза веце, город Воронежа Центральни района прокурорага латкъа мукъа ва хьо».

Кхетадеш да, хулиган нийсхо хилийта гIерта ца хилар.

Нийса дале тамаш я, дуккхаза а хулиганаш лийца чу ца а бохкаш, суд хиллалца аьле уж кортамукъа лелийташ хилар. Цхьайолча областашка кагий хулиганство бахьан долаш лийцарех кхоалагIа дакъа мара чубохкац. ХIаьта дукхагIча хана 15 ди-бийса даккха а ца бохкаш, кхо дийи кхо бийсеи даккха бохк уж чу. ХIаьта кхаь дийнахьеи кхаь буси-м, йоахар ораторашa, хулигана ше даьчох дехке вала а мича кхув. Нийса хIама да хулиганашта чIоагIагIа йола набахтара режим оттаяьчен халагIа дола балхаш царга дайтачеп ленинградцаша даьр. Къайла сенна кхухьаргда из: кагий хулиганство бахьан долаш бехке баьраш комфортабельни хьалашка нийслуш моттигаш хул дуккхаза а. Цхьа бахьан доацаш дацар цу тайпарча «курорташта» кепайоазон тIа критика яр. Кагийча хулиганашка шоаш гIулакхаш тIа болчча моттигашка алапех доккха дакъа сеца а дергдолаш исправительно-трудовой балхаш дайта деза яхаш, предложенеш телар совещане. ТIаккха-м хургдац царна «паччахьалкхен дотаци»!

Ховш да, йоккхагIа йола хулиганство лелаярах законо пхе шерага кхаччалца лаьца валла суд елга оттадаь хилар. ХIаьта вай судаша, массаза а яхар мо, цу тайпарча дешашта чувоаллаш яккха цхьа шуи ах шуи ха тох. Йизза хIана тохац из? Бакъдар аьлча, массаза а хIара гIулакхага бокъонца, къаьст-къаьста хьожаш чакхдаха деза закон. Цхьабакъда, обществана юкъе гражданий бокъонашта тIакхайдача наха, мел даь а гештдар вIалла ла мегаргдолаш дац. Совещане дакъа лоацача дуккхачарна хетачох, хулиганаш лийца боахкачара условно-ханал хьалха хьахецаргбоацаш чусовцабе боагIар. Социалистически общежите принципаша дIадех дIакхеташ воацача, ше мукъа хийца лелача сагага закон низагIа кхоачашдайтилга. Юххьанца — хьехамца, хIаьта цунах хIама ца хуле — таIазарца. Кицо яххача тайпара: хьаькъал долчоа — дош, Iовдалчоа — гIадж.

Хулиганствана духьала таIазар чIоагIагIа дергдола гIулакхаш де деза яхача предложенешта раьза ца хилча даргдац. Цунца цхьана дерригa дош дийцачул тIехьагIа шаьра хьагуш да алхха цу гIулакхашца саг лертIа воаккхалургвоацилга. Хулиганство дIаяккха низ кхоачаргбац ерригача общественноста мара. Хьаэцаргья вай, масала, Волгограда Краснооктябрьски район. Йоккха промышленни район я из. Хулиганашцеи пьяницашцеи къовсам лоаттабу укхаза цIи хезача «Красный Октябрь» «Баррикады» яхача заводий болхлой коллективаша. Укхаза прогульщикашта-пьяницашта аьхки отпуск лац, предприяте фондера премеш телац, ца луш тIехьайоах лакхера производственни разряд, салоIача цIеношкеи санаторешкеи баха льготни путевкаш телац, квартира эцара йола бокъо цхьан шерага кхаччалца тIехьайоакх.

Къаьнарча оамалех юхедисарашца лоаттабеча къовсамера общественноста лоархIам тIа-тIа дукхагIа лакхлургба. Новкъостий судаш, халкъа дружинаш, харцахьваьнна саг доалахдIаэцар, коллектива низашца из кхетавар — уж а кхы тайпа а формаш вай практике бокъонца дIачIоагIъенна яьннай, хьахьекхад царех пайда боалаш, дIахо а бизза пайда эца безаш хилар. Цхьабакъда, телха ца а еш, нийса эца беза царех пайда. Ценхаштта теркалде ха кхаьчаеций, общественность кIаьда хилар административни органашкарча либерализмал кIезигагIа зенне ца хилар? ЛоархIамера дош гIоттадир, масала, РСФСР Лакхехьарча суда председатела нов. Смирнова, Ленинградски милице начальника нов. Соколова, дуккхача кхыча ораторашa. Дуккхача новкъостий судаша 3—5 бутт боаккх дешашка ца хьожаш, цу сахьате, обеда перерыв хиннача ханна йийя чакхйоах заседанеш. Цу тайпара, бе йоахкаш бутербродаш, ловзаеш шахматаши доминаши а йолаш дувцаш дола дош хулигана гештдеш белаш тIа кулг а тохаш чакхдоалаш хул. ХIаьта цхьаккха дича а мегаргдолаш дац цхьайолча коллективашка деха ца доагIачарна хьалхара гештдар дехаш хилар.

Йоккха хулиганство лелаярах рязански милице уголовни бехктокхаме эзар тепловой приборий завода слесарь Квиткевич. Цхьабакъда, цеха начальника, цехкома председатела, комсомольски организаце секретара дика характеристика елар цунна. Из теркалъянзар, тIаккха хулиган лаьцачара мукъавалийтар деха баьхкар «шоаш» — завода директор, завкома председатель, комсомола заводской комитета секретарь. ХIаьта цул тIехьагIа хулиган доалах шоашка дIавалар дехаш областной суда председателага Iокедар завода администраци. Пьяница а хулигана а гадаккха общественни защитник... оттавир. Судо, царех цхьаккха дехар дIатIа ца а эцаш, набахта яккха кхо шу ха техар Квиткевича. Цу масало хьахьокхаций общественносто цкъаза ший гIулакх нийса кхетадеш ца хилар?

ЧIоагIа хьаштдоацар да цхьайолча городашкеи областашкеи халкъа дружинай болх мелбалар. Новосибирскера ерригача 345 халкъа дружино соахка лаьцар 62 хулиган мара вац. Пензе — ворхI эзар дружинникo 31 хулиган лаьцав. Из-м дика да, кхы лаца саг ца хилча а мег? Хала хете а, из иштта дац. Хьаухача хоамаша йоах, цу городий улицашка «очбаьнна» лела хулиганаш дуккха а дукхагIа ба.

Белггала, цхьаккха а оратор вацар совещане хулиганства керттера бахьан корта бохо малараш мелар да ца оалаш. Статистико хьахьокх, хулигански гIулакхаш 80 процент совгIча даькъе бахарах леладеш хилар. Массане а бакъдеш дар цхьа хIама: нах гуллуча моттигашка менна беха а болаш баьхкача граждананашта гIод тоха бокъо яла еза милице органашта. ЙоагIаш йолча компетентни органашта дикагIа хила мегар, нагахьа санна зулам деча хана саг веха хинна хиларах цун бехк кхы а боккхагIа хулаш хилар оттадича. Нийса Iоттар яр къаракъ дохкарах хьатIабоагIа пайда мара ца а лоархIаш, маларах дувла зуламаш теркал ца деш йолча плановии финансовии органашта дуккхачар яьр. ХIара шера мел балха денош хургда менна хилар бахьан долаш наха доадераш. Дукха а дукхагIа шиш болаш жоп деха доагIар торгови болхлошкара корта бохо маларaш доккхара бокъонаш телхаярах. РСФСР прокурора нов. В. М. Блинова дийцар, РСФСР граждански кодексо пьянстваца къовсам лоаттабара воашта еннача торонех вай бизза пайда эцаш ца хиларах. 16-ча статьяс бокъо лу корта бохо малараш сов тIехдоахаш меларах шоай дезал торо йоацача хьала тIа кхоачабеш болча наькха бокъонаш готте. Дувцаш дар фуд аьлча, из да, цу морча болхлочоа доагIа алапи цунна хьалхара сесаго е кхыча дезалхочо хьийде дезилга. Иштта из да а ду Владимирски областерча цхьайолча предприятешка. Цхьабакъда, цу статья тIа яхар чакхдаккхара оарцагIйоалаш яц фабрично-заводской комитеташ.

Кхувш боагIарий оамалаш дуккхача моттигашка вIаштIехьа ца хиларах а дийцар совещане. Кагирхошта, кхувш боагIараштa кхетам балар—лаьрхIа къамаьл де дезаш тема я. ХIанз цкъарчоа белгалдаккха дог доагIа, цу доккхачеи лоархIамерчеи гIулакха массе оагIорахьара а тешшаме а кхетам лургбола мероприятеш эшаш хилар. Из гIулакх дийн а даь, тоа а даь хьалъоттадар — иштта да комсомольски, профсоюзни, спортивни болхлой декхар. Цхьабакъда, кхетам луш чакхдоахача гIулакхаша юкъера даккхац кагийнах обществе оамалагIа хила безаш хилар.

Коммунизм хьалъеш боахк советски нах. Цу сийлахь-доккхача гIулакха эш чIоагIа барт вIаштIехьбаьна хулга, халкъа дерригa низаш чIоагIагIа оарцагIдоахилга, сакхетамера социалистически дисциплина йолаш хулга. Вай халкъо бехк ца беш бутаргбац эхь ца хеташи дош ца хеташи обществаца къувсараш.

Г. ГРЕБЕННИКОВ, Н. РАСПЕВИН.

1966 шера 25 апрелерча «Правда» тIара.

«Ленфильм» киностуде «Три толстяка» яхача бос болча фильма съемкаш еш латт. Режиссер Алексей Баталов.

Сурта тIа: А. Баталов съемка йолаялехьа репитици еш ва. **А. Князева** сурт. ТАСС фотохроника.

№ 9 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепа теха ара а даьнна, язбеннараштa дIакхухьийташ а «Союзпечата» киоскашка дохкаш а да № 9 йола аргIанара май беттара КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнот».

Из номер дIайолалу СССР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта накъа долхаш» яхача редакционни статьяца. Цу тIа дувц хоржамашта кийчо елга мишта лел а цу гIулакха хьакъехьара декхараш а.

«КПСС XXIII съездах лаьца дувц делегаташа» яхача рубрикана кIал дувц съезда делегаташа къахьегамхошта хьалхашка деча къамаьлех лаьца. Цига да съезда делегата — Грозненски крекинг - завода 5-ча установка воккхагIча оператора Социалистически Къахьегама Турпала А. С. Клепова, «Старогрознефта» буровой мастера А. Е. Сушкос дувцаш дараш.

Блокнота тIа кепа техай «КПСС XXIII съезда материалаш мишта ешха еза» яха В. Андреевай статья.

«Белгалдаьнна денош» яхача раздеде кепа техай кепайоазон Денней радио Деннеи хетаяь «Партеи халкъеи идейни герз» яха А. Боровика статья а Коталон цIейна хетаяь «Советски халкъа сийлахь - доккха денал» яха А. Жебракова статья а.

«Вай доттагIий болча» яха рубрика я шийна кIалха «Социализма мехкий толамий керда доазонаш» яха С. Плаксина статья а йолаш.

Блокнота тIа белгалъяьй укх гаргарча хана е езача беседай темаш а литература а.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41.23; редактора зам. — 2-30-91, бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнин, юртбоахамен, культуран, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41.23; зам. редактора — 2-30-91, ответственного секретаря—2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ04198. Заказ № 2290.

Белорусски ССР. Сурта тIа йиллача машина цIи йIаька я — автоаэромобиль. Цунна мог сахьата 120 километрага кхоачаш лаьттен, 80 километрага кхоачаш лай тIа гIоллен, сахьата 50 километрага кхоачаш хи тIа гIоллен массал дегIайоалае. Из машина е дагадехари хьаьйри ва минчании механик Василий Арсентьевич Курунков.

Масса хIаман кулг-говзал йолаш ва из. Машиностроительни заводашка 30 шера болх беш Василий Арсентьевича караерзаьй иттнега кхаччалца тайп-тайпара говзал.

ХIанз изобретатель болх беш ва фе гIайба а болаш автолет хьаяра. Хьалха ше яь машина санна, шийн кулгашца хьаергья цо из.

Сурта тIа: В. А. Курунков шийн машина чу.

В. ЛУПЕЙКО сурт.

ТАСС фотохроника.

МАССАНЕГА ДIАКХОАЧА ДИКАЛ

Из болх беш Дабий-Юрта яле а Йоккхача а Юкъерча а Ачалкхе се мел кхаьчача из хоатташ къамаьл дир аз цига бахача нахаца. Цу юрташка из йовзаш болчарех хIаранена кораловгIар цох дувца диказар. Эггара тIехьа мара из йолча вахназар со. Цун тайпан цIи Казимирова я, цIи — Тая. 1951 шера дена Дабий-Юрта ях из. Цу юрта бахараш дукхагIа бараш гIалгIай ба.

Со цунга хьежаш медпункта юхе латташ улицагIа хьалйоагIар дукха зIамагIа бола дешархой гонахьа болаш, нийсденнача дегIара йола йоI. Цунна кIай халат тIадийха деца́ре сона из хьехархо я моттаргдар. Шийн нийсархошца санна бераша безаме къамаьлаш деш хьатIакхаьчар из. Цун Iымерзача, куст долча юхьа тIара йIовхалца хьахьеж доккхий сийна бIаргаш...

Иштта наха сий деш долча денга кхача атта хиннадац Таяйна. Бирсача 1941 шера да тIем тIа вахар. Даьхе лораеш дIаделар цо шийн вахар. МоллагIа да воацаш бисача дезало санна, дукха хало эзай цар дезало а.

БархI шера, болх бешшехьа, ткъаь итт километр гаьна уллача Вознесеновке ухаш хьалха медицински курсаши тIаккха сайрийнара юкъера школеи чакхъяккха атта сага карагIдаргдолаш дацар, кхувш йоагIача йоIа хIаьта а. Бакъда, мичча бесса дале а Таина уж дIаьльнна халонаш я. Школе дIайолаш а цIа йоагIаш а машинага хьежаш наькъ йисте латташ школе урокаш ягIаш даим хала дега лазар дола шийн нана дагалаттар Таяйна. Ах бийса яьннача хана, ше дешара цIа кхаьчача нанна эшар а даь, Iойижача бийсана саг хала цамогаш хиннавале нах наIарга баьхке цкъашозза из бийсана сома ца йоаккхаш атта бийса дIайодацар. Миччахана унахо хала хиннача, цунна де могаш дола новкъостал де ца йодаш Iийналц из.

Иштта соахка хала цамогаш хилар Болкоев ТIоха Бекси. Сихха больнице телефон техар «скори помощь» яйта аьнна. Из ца йоагIаш дукха гайра. Наха дувцаш из хеза Тая-м Iеяланзар унахочун гIулакха оарцагI ца яьлча. Сихха Бексена маха а теха. наькъ тIара лаьца машинаца сарахьа унахо нийса Вознесеновке больнице яхар Казимирова. Цу тайпара масалаш дуккха а доаладе йиш яр.

ЧIоагIа дукха еза Тая юрта мел вахача сага. «Сендухьа да из иштта? аьнна, аз цунга хаьттача, «Хац сона, — йоах цо. — Аз дер-м де доагIар мара дац. Цар из сов тIех лоархI».

Дабий-Юртарча боккхийча наха шоашта из йоагIаш бIаргаяйча оалаш да: «Ираз хургда из йолча цIагIа».

ТIехдика шийн болх лелабарал совгIа кхы а декхараш тIалатт Казимировайна. Ер вορхIлагIа шу да из цахалдаш горсовета а юртсовета а депутаталла хержа. Шийн низ дIакхоачар ду цо юртахой вахар тоадара. Дукха ха йоацаш телефонаш ехкай юрта. Хьалха санна йиъ километр гаьна уллача больнице аха езац цун «скори помощь» хьаехаш. Юрта электричество а хьачуйиллай. Цо ца халлаш дехарах хIанз шоай аптечка а я Дабий-Юрта. ХIанз юртара во наькъаш тоаделга, клуб дикагIа хулийтилга дагадоаллаш я къона депутат.

Цул совгIа, агитатор а я из. ХIана юртарча культболхлошца кхашкара балхаш дIадоладаьча механизаторашта лерттIа гIулакх лоатталара уйла еш я Тая.

Каст-каста хул Тая школе. Дешархой унахцIена бий хьеж, царна медицинах лаьца лекцеш еш.

Дукха ха я Тая институт яккха безам болаш йола. Берий лор хила дага я из. Берий лор хила безам болга цо сайга хьахайтача аз кхетадир хIана сийрдадоал цун бIаргаш бераш хьоадича. «Институт яьккхача Дабий-Юрта болх бе юхайоагIаргья со», — йоах Казимировас.

С. МАЙСИГОВ.

КПСС XXIII съезда решенеш — вахаре!

ПАРТКОМИ ПРЕДПРИЯТЕ ЭКОНОМИКЕЙ

Деррига советски халкъ коммунизма материально-технически база хьаеши КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъеши долча хIанзарча хьалашка къаьстта боккхача лоархIаме да предприяте экономика дешаш. Парте чакхдаха оттадаьча гIулакхаша дIадех промышленни предприятей партийни организацей организаторски политически болх чIоагIа тоабелга.

Из теркал а деш вIаштIехьбоаккх завода парткомо боахама реформа толаме чакхъяккхараи общественни производства эффективность мамогга лакхъяраи завода коммунисташ а ерригa коллектив а оарцагIъяккхара ше бу болх.

Предприяте боахама гIулакхашта тIахьожам лоаттабеш, парткомо шийн заседанешка, массаза а яхар мо, бетта цкъазза бувц завода цхьайцайолча цехийн службайн болх.

Масала, парте сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа эггара хьалха яьча заседане оаха ладийгIар «Заводо болх во барах» яхача дешага. Парткоме дувца оттаде из дош кийчдеш хиннача комиссе боккха болх бир завода боахама гIулакхашта тохкамбеш. Завода балха новкъарле еш дола дуккха бахьанаш гучадаьхар. ЧIоагIа критика йир завода кулгалхошта, цхьайолча цехий, службай, отделий начальникашта. Парткомо завода директора тIалиллар цехий, отделий кулгалхошкара гIулакхаш дукхагIа хьадехилга, инициатива йолаш тIадилла гIулакх кхоачашде гIертаргболаш уж кхетабар. Партком из заседани хинначул тIехьагIа белгталара болх баьб заводе шоашта тIабиллача балха хьалхара кулгалдеча болхлой бехктокхам лакхбеш, чIоагIбеннаб коллектива юкъе беш бола кхетама болх, хIаьта из бахьан долаш вIаштта пхе бетта паччахьалкхен планаш толаме кхоачашъеш хьайоагIа завода коллектив.

Планаш кхоачашъяра даькъе цхьалола толамаш даьхадале а, номенклатурах йола план кхоачашъяц заводо. Планаш кхоачаш ца яр керттерча бахьанех цаI да производство во кийчъяь хилар. Цулухьа декабрь бетта кийч а даь, парткоме дувца оттадир «1966 шера мехкIаьтта аппаратура хьаяра кийче ярах» дола дош. Парткомо тIайийна решенеш кхоачашъярах дика пайда боал 1966 шера мехкIаьтта аппаратура арахецилга тоадара.

Цехий болх тохкаш хиннача партикома комиссешта гучадаьлар завода цхьайолча цехашка къахьегама дисциплина лер тIа ца хилар, производство во кийчъяр бахьан долаш балха ха зехьа дукха йовш хилар, сменашта чура зенаш доккхий хилар. Цехашка гуччахьара партийни собранеш ергйолаш план оттайир парткомо укх тайпара дош дувцаргдолаш: «Балха ха зехьа ца яйтара партийни организаце бе беза болх». Собранеш кийчъеча дукххача коммунисташа дакъа а лоацаш, дика чакхъяьлар уж. Хоаллал кIезигъелар завода цехашка зехьа йоаеш йола балха ха.

КПСС ЦК сентябрьски Пленумо промышленноста хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдара тIаберзабаь шоай болх кхетамца лелабу дукххача цехий партийни бюроша.

Кердача хьалашка хIара партийни организацена хьалхашка кхы а чIоагIагIа эттад балха тIа кертгера лостам нийса харжара, ерригача коллектива низаш царна тIадерзадара декхар. Из керттера лостам технически прогресс а лоархIаш, шийн балха ерига формаш цига толам баккхара тIаерзаю болат лоаладеча цеха партийни организаце (секретарь нов. М. М. Петров). Дикка тоабеннаб цеха коллективана юкъе бу кхетама болх, чIоагIIа уйла тIайохийт цига общественнии массовии организацей балха. Цига чIоагIIа къахьийлад балха лоархIамегIарча участкашка партийни группаш вIашагIйохкаш, из бахьан долаш болх беча моттигера партийни организаце лоархIам лакхбеннаб.

Чакхйоахаш йола ерригa техническии организационнии мероприятеш шерра ювц болхлой собранешка. Дика традици а хинна дIалоладеннад цехе агитаторий совещанеш а еш, цига цеха кулгалхоша шоай коллектива декхараш дувцаш инструктажаш елга. Цеха партийни организаце коммунисташа чIоагIIа уйла тIайоккийт продукци боарамагIа арахецара цеха ерригача коллективана материальни стимулировани хургйолча тайпара къахьегам вIаштIехьбаккхара. Уж декхараш кхоачашдара вIаштIехьдаьхача гIулакхех цаI да цехе поточно-сквозной бригадаш вIашагIйохкар. Цкъарча юкъьига тешам болацар балха кердача методах, цхьабакъда, цеха коммунисташ шоай деша тIара балацар. Поточно-сквозной бригадаш вIашагIйохкарах даьнна беркат хIанз дика гуш да: къахьегама овсарле лакхъеннай, болхлоша алапеш дукхагIа эц, кадраш дукха хувцалац.

Технологически прогресса керттерча лостамех цаI ба производственни процессашта комплексни механизации автоматизации елга. Из дош лоархIаме хилар теркал а деш, парткоме вIашагIъелла а болх беш а я «автоматизации механизации яра даькъе» предприяте чакхдоахача боахама гIулакхашта тIахьожам лоаттабу комисси (председатель нов. О. И. Бездробный). Производственни процессашта механизации автоматизации яра чакхъяха оттаь мероприятеш администраце мишта кхоачашъю хьожаш беча балха оттаь шийн план я комиссе. Парткомо комиссе членашта тIалулл парткоме дувцаргдола дешаш кийчдела а. Масала, «заводе капитальни гIирсаш хьалдара» дош парткома заседане дувцача хана цу комиссе кийчйир 2000 тонн низ болча прессанех электродно - флюсоварочни цехаи лаьрхIа стандартни йоаца оборудовани хьаярах йола материал. Цу комиссе членаша болх дика бар бахьан долаш завода цехашка чакхйоахаш я халача балхашта механизаци яра мероприятеш. Царех я вIашагIдоахка АУ-5, БМ-700 яха хир дола доакъош механически хьахьувзаду стенд, № 15 йолча цехе хьаяь дробеш дIакхухьа пневно-транспорт а йоаллаш йола дробеш ю установка мотораш доаца грейдераш юкъейоалаярца оатхалаш кепа еттача гIонна деча балхашта механизаци пр. оболочкови литье йола механизированни участок. кхыйола чакхъяьхача хана балхаш кIеаигде е арахецача продукцета дIабода мах лохбе а йиш хулийташ йола мероприятеш.

Продукци хьаярга дIабода мах лохбара боккхача лоархIаме да цул дикал лакхъяр. Болх дика бу коммунист нов. Г. В. Вейдеман керте латтача, «Заводо арахецача продукце дикалах» йолча парткома комиссе. Аллха укх тIеххьарча цхьан шера цу комиссе еннача рекомендацех парткомо шозза дувца оттадаь арахецача продукце дикалца дувзаденна дола дешаш.

Заводе чIоагIIа хьаллаьцар сакхат доацаш продукци кийчъеши хьаяь ялларца чакхъяргйолаши йола саратовски машинашъерий дика опыт. 1964—1965 шерашка эггара чIоагIагIа из заводе чакхъяккха гIийртараш коммунисташ нн. И. М. Бакаленко, П. П. Могутин, Н. П. Бурлак, кхыбараш бар. Заводе кийч а яь, парткомо чIоагIйир из метод юкъейоалаяра мероприятеш. Дикал лакхъяра тIехьара болам массанега а хьаллаццийтар духьа коммунистически къахьегама школашка экономически конференцеш чакхъяха лаьрхIар завода парткомо укх темах: «Продукце дикал лаим лакхъяр — советски экономика керттерча проблемаех цаI». Ролико-втулочни дIанарий цехе дика чулоацам болаш доклад йир из метод эггара хьалха цехе чакхъяккхара тIехьа хиннача коммуниста нов. В. И. Осокина. Из метод цехе чакхъяккхар мел лоархIаме да дийцар по ше доклад еш. Доклад ювцача доккха дакъа лаьцар коммунисташа нн. С. В. Багдасарова, А. А. Кибаленкос, М. Г. Чибизова, роликовтулочни дIанарий дикал тоаяра тIадерзадаь дуккха маьхера хьехамаш тийннача кхычар. Шоай дош аьннача долаш ба цеха коммунисташ. Саратовский методах болх беш я хIанз цеха коллектив. Цкъа дIадарахийначул тIехьагIа кхы цIаьхха тоае езаргйоацаш дIател 98 процент продукци. Хьаеча хIамай дикал тоаеннай. Цунах доккха дакъа доалл эггара хьалха из метод чакхъяккха гIийртача коммуниста В. И. Осокина а шоай эхь-эзелах керттера контролер лоархIаш болча коммунистий прессовщика нов. С. В. Багдасарова, автоматчицай нов. Тихоновай, дуккхача кхычар а.

Уж еррига мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш заводе арахецача продукце дикал лакхъелар. ХIаьта брак ярах хула зенаш 1964 шера 0,7 процент хинначара 1965 шера 0,6 процент мара ца юсаш лохделар.

ХIанз завода цехий экономически службаш чIоагIъяра, уж бокъонца промышленноста доал деча лоархIамера звеноши а хинна дIаоттаргйолаш, цар даима а квалифицированно а кхоачамаш дехаргдолаш, производства эффективность лакхъергйола рекомендацеш творчески уеттаергйолаш, шоай предложенеш юкъеккхухьача хьинаре дакъа лоацаргдолаш цар балха гIулакхаш айдара къахьегаш я парткоми юкхьанцара партийни организацеши. Иштта чIоагIIа уйла тIайохийт общественни экономически бюрошка беча балха юкъе производстве хьалха латтараш, инженерно - технически болхлой чуозара а.

ХIаьта а общественни бюрой балха юкъе дакъа лоацаш завода актив мара, ерригa коллектив яц. Ерригa коллектив творчески балха юкъеозара производства кхоачамашка общественни хьажар дIадоладаьд заводе. Масала, соахка 1-ча июле денз 31 декабре кхаччалца заводе производствага общественни хьажаргара 233 предложени кхаьчар производство дикагIа вIаштIехьйоаккхаргйола наькъаш дувцаш. Царех цхьайола предложенеш хIанзле чакхъяьха а белггалара эффект енна а я. ХIаьта уж ерригa предложенеш чакхъяьхача 185 эзар сом ахча кходергда заводо.

ХIанз заводе дIадоладаьд производства культурага общественни хьажар. Хьожача хана гучадаьннараш теркал а деш, общественни хьажаро лаьрхIад, производственни процессашта комплексни механизации автоматизации яра болх чIоагIбе, къахьегама хьалаш тоаде, хьалха латта опыт юкъеккхахьа, помещенена а оборудованена а товш дола басараш хьакха, производстве наха сакхаташи профессиональни лазараши мамогга кIезигагIа хилийтара тIаерзаяь мероприятеш чакхъяха.

Цу доллача хIамаша новкъостал дергда производства культура лакхъяра, завода болхлойн гIулакхерча наьхеи хьалаш а царна деш дола санитарно-бытовой гIулакхаш а тоалара декхараш дизза кхоачашдара, хIаьта цо а шийн аргIанна аьттув боаккхаргба къахьегама овсарле лакхъяра. Кхоачамашка хьожача дакъа лоац завода ерригача коллективо. Предложенеш хьагулъе а хIара болх беча моттиге производства культура лакхъяра планаш увттае а комиссеш вIашагIъехкай цехашка.

Уж планаш кхоачашъяра чIоагIIа новкъостал дара декхараш оттадаьд юкхьанцарча партийни организацешта хьалхашка. Производства эффективность дIахо лакхъяра наькъаш лохилга дукххача хьале кадраш экономически кийчъярах тийша хургда. Из теркал а деш, завода парткомо, администрацеи завкомацеи цхьана завода кулгалдеча кадрай экономически семинар вIашагIъееллар.

Экономически декхараш кхоачашдеча дукхха болхлой юкъеозара лоархIамегIара форма я заводе экономически конференцеш яр. Массаза а, ерригача коллективага дешийтара массе а тайпа формашца уж чакхъяхара планаш увттаю парткомои завкомои. Тхо долча кховаткъа совгIа йолча хьалха латтача опыта школашкеи коммунистически къахьегама школашкеи Iомаергйолаш юкъекхухь экономически темаш. КПСС ЦК сентябрьски Пленума материалаш партийни дешара сете Iомаеча хана дукхагIа болча пропагандисташа уж йийзар участкай, цехий экономически гIулакхаш тоадара хьаьда долча декхарашца. Масала, юкхьанцарча политически дешара школа пропагандиста коммуниста нн. Ф. Гарипа дика масалаш а кхувлаш хьахьекхар литья дикал лакхъяро, электроэнерги, газ, кхыйола материалаш кхоаро, зехьа йовш йола балха ха кIезигъяро цеха экономически хьокхамаш лакхдара мел новкъостал ду а уж долла хIамаш керлача хьалашка болх беча хана фондаш хьахулийта пайда дуьбувла хьасташ хилар а.

Экономически темашта шерра лекционни пропаганда йолаьй заводе. Коммунисташа нн. М. М. Макалина, Н. М. Ощепкова, Н. Гавриленкос, кхычар цехашка лекцеш еш укх темаех: «Производствана экономически стимулировани яр», «Къахьегама овсарлеи из лакхъергйола наькъаши», кхыяраш.

Шийга дIаеннача балха участкана хьалхара хIара болхлочоа бехктокхам хетаргболаш йола уйла чуйоссаяра тIаберзабаь ба парткомеи юкхьанцарча партийни организацейи берригa идеологически болх. Завода болх тоабара хIара болхлочунгара эшар фу цунна дIахойтилга, юкъарча гIулакха хьалхара хIаранена шийн бехктокхам ховлгеи сакхетамца цар болх белгеи вIаштIехьдаккхар — завода ерригача партийни организаце эггара хьалхарча аргIанара декхар.

Завода парткомои юкхьанцарча парторганизацешеи кхетаду, промышленни производство дIахо дегIайоалаелга, технически из дика кийчъелга, экономически хьокхамаш тоалелга дуккхача даькъе цехий, отделий балхах, производства резерваш хьагучаяхеи оарцагIъяхеи. пхе шера планах йолча КПСС XXIII-ча съезда Директивашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдара нах оарцагIбаха царна хараш тийша долга.

В. ШЕЙКИН,
«Красный молот» завода парткома секретарь.

Ленинград. Трикотажни машинай лаьрххIа йолча конструкторски бюро сотрудникаша «Вулкан» яхача завода производственникашца цхьана хьаьъй «КЛ-4-75» яха керда герталастични машина. Дейгача тIерча баракъан лаьрхIа цо хьадергда шаккке оагIо тIехе йола трикотажни кIада. Тайп-тайпара бос бола тIаьш дохийташ, кердача машина тIа хьадаь кIада хоза хет тIера.

Советски машина 20 процент овсарлегIа я иззамо йолча доазол арахьарча фирмай образецел.

Сурта тIа: испытатель - наладчик Л. Гущина кердача машина юххе.

М. БЛОХИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

КХЕТАМЦА ПАЙДА ЭЦА ХЬАЙБАЙ БОАХАМА КХОАЧАМЕХ

1966—1970 шерашка мехка халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIII съезда Директивашка къаьста белгалъя кердача пятилетке хьайбай боахам дегIаахара программей наькъаши. Дулх, шура, фуаш, тха дукхагIа доаккхилга эггара хьалха вай алсамдаккха деза хьайбайн оалхазарийн продуктивность лакхъяра а, уж дебадара а чотах.

Дега гIозле а йолаш белгалдаккха доагIа, хьайбай продукташ дукхагIа яхара дIалахача шера тIайийца темпаш республика хьайбай боахама къахьегамхоша кхы лаьгI ца еш хилар.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяри производствана экономически стимулировани яри бахьан долаш республика колхозаша а совхозаша а толамца кхоачашъяьй хьайбай продукташ кийчъяра дIалахача шера план, дика Iангара даькъал доахан, ханал хьалха кхоачашъяьй хьайбай продукташ кийчъяра укх шера хьалхарча квартала план.

Къаьстта гIадвуаш да, съезда решенеша массайолча хьайбаш лeладеча фермашка къахьегама хьинар айдари шоай балхацара наьха безам кхы а совбалари. Дика гIулакх да, хIама кходе, цун хьурмат де продукци яккхарга дIалодар лохде гIерташ мугIаререча болхлой уйла хилар.

Хьайбаш лелалеча фермашка хиннача цу дог гIоздоахача хувцамаша тешам чубоссабу, 1966 шера тIайийца социалистически декхараш сийленца кхоачашдергхиларахи пятилетка заданеш кхоачашъяра укх шеррехьа дика лард йолларгхиларахи.

Юрта боахам дегIаахара хIана вIаштIехьдаьхача хьалаша а, цун материально-технически база чIоагIъяро а шеко йоаццаш торо хулийтаргья хьайбай боахам тIехьабусаш хилар сихха дIадолаш. Цхьабакъда, теркаме лоаттаде деза хьылар а. ХIаране кхеталеш ма дий хьайбай боахама дукххача доакъоша зе деш хилар, закупочнии дIачулучеи хьайбай продуктай маьхаш лоха хилар, эггара хьалха из да боахам лелабара боарам лоха болга, доакъара база эсала йолга, племенной болх тесса лелабелга.

Экономически расчеташа хьахьокх, доаханна маьхаш тIатохарои хьайбаш лелалерий материальни безам совбаккхарои цун рентабельность Iалашъе йиш хулийтаргйолга, цхьабакъда шерьяь воспроизводство а, интенсификаци а, продукци яккхарга дIа мел додар дизза юхаметтаотталар а Iалашдара 50 процентал лохагIа хургйоацаш лакхъе еза хьайбай продукташ яхара рентабельность. Йиш йий-хьогI лоаццача хана цу тайпара хьал вIаштIехьдаккха? Йиш я. Кхыметтел хьайбай боахаме яьча лоаццача анализо а тIехь хьахьекхал, хьайбай продукташ дукхагIа яхара республика колхозийн совхозийн цу тайпара кхоачамаш долаш хилар. Царех кхетамца пайда эцаш хилча торо хургья хьайбай продукташ дукхагIа йоахилгеи царга дIабода мах лохбелгеи лоаццача хана Iалашде.

Хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара эггара керттереи хьалха пайда аца безеи кхоачам ба, Iайи ахкан ханеи кхоачамхиллал долча дикача доакъарашца доахан Iалашдар. ХIара шера детта доахан дийба дале а, дIалахача шерашка лоха бар хьайоаккхача шурий боарам. Цун бахьан дар доакъара база эсала хиларах доахана продуктивность дикка ежалга. Дукххача колхозашкеи совхозашкеи хIанз а тIехь новкъарле ю доакъара база, хьайбай боахам кхоабара. Хьаьарга вай укх тайпара даннеш. 1958 шера 1-ча январа 152 эзар бежан дар колхозашкеи совхозашкеи хIара бежана кхоачар 16,4 центнер доакъара единица, хIаьта 1966 шера 1-ча январага дар 241 эзар бежан, хIара бежана кхоачар 8 центнер доакъара единица мара яцар.

Цулухьа, 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йолча парте XXIII-ча съезда Директивашка геттара нийса белгалдаьд доакъара база чIоагIъярах дола хаьдда гIулакхаш.

Доакъар алсамдаккхара бола боккха кхоачам ба даьттах интенсивнегIа пайда эцар, цкъа хьувкъам чубенача лаьтташ тIа юха шозлагIа (пожнивни) доакъара лаьрхIа культураш дIаер, бьацаш, свеклаш харбазаш, пасташ, дукххача шерашка тIаювла бьацаш, силосаи мошача доакъараи лаьрхIа хьажкIаш дIаюв майдаш шеръяр. Молдаве дукххача боахамашка ялатийна лаьрхIа дIайийнача хьажкIашца цхьана дика хьувкъ витаминни ябакх. Из опыт вайцига юкъейоалайича йиш хургьяр вIашагIъийна силос кийчъелга вIаштIехьдаккха.

Хьаэцаргба вай, витаминни бьаца хьоар кийчдар санна бола кхоачам. Бьаца хьоар кийчду лаьрххIа агрегаташ йолаш я «Красноармейский», «Ермоловский», «Горячеисточненский» № 1 йолча шурий, Грозненский шурий, № 3 йолча сомийн бьаца даарийн, «Джалка», «Ингушский» совхозашка, цхьабакъда геттара во пайда эц царех. ДIалахача шера дерригa а 200 тонн мара дацар кийчдаь витаминни бьаца хьоар. Укх шера техача заданех лаккха деза 2500 тонн бьаца хьоар.

ХIанз керттердар да витаминни бьаца хьоар кийчдара йолча агрегатий болх шин сменах вIаштIехьбаккхар, из маьхера доакъар кийчдара теха задани кхоачашъюлургйолаш, цу гIулакха лаьрхIа пайда эца беза гурахьа дIайийнача злаково-бобови смесах, мошача горохах, люцернах, шекара свекла лордех, кхыча бьацех.

Моша доакъар шортта Iалашдарои, долче, укх шера аькхи доахан кхоабилга тоадарои шеко йоацаш аьттув хулийтаргба шура дукхагIа яккха а [illegible]

Бокккха пайда бергбац вай, нагахьа санна системах доацаш моша доакъара дIадахьа гурахьа дIайийна культурех пайда ца эце, нагахьа санна доахан акханарча лагере делилга вIаштIехьа ца доаккхе. Моттигаш хул, моша доакъар долча доажаде доахан арадаьхача хьалхарча деноша дуачул дукхагIа цар доакъар доадеш, доаханна салаIа моттиг хорж гурахьа дIайийна культураш эггара листагIа йолча метте.

Ховш ма дий, иштта вIаштIехьдаьккхача гIулакхо производствана доккха зе делга.

Ахкан замалахь доахан доажадар вIаштIехьлаккхара гIулакха хьалхагIе а йоакхо яьй «Шалинский» совхозе. Укхаза кийчъяьй детта доахан леладе дика аьттув бола лагерь, хIаьта моша доакъар декхаргда корморазлатчика новкъосталца.

Боахамашка кийчлу доакъараш хIанз а безача маьха да. Цхьайолча хана моттигаш нийслу дайна ялаташ, бьаца даарийн сомийн отходаш реализаци еча продукце маьхах хьайбай боахама тIера йоахаш, вешта аьлча искусственно безлу доаханз дуача доакъара мах. Масала дIалахача шера «Горец» совхозе Iажий отходаш коа тIара оалхазараш лелаеча боахама тIера яьхар килограмма мах 40 кепиг а болаш. Цулухьа боахамий зоотехникаш декхарийла ба хьайбай боахаме дIалодаш дар нийса дий хьажа.

Хьайбай продукцега, къаьстта шурийга а дулхага а дIадолача дерригнех 50—60 процент доакъарга дIадода. 25—30 процент гаргга дIадола гIулакх деча персонала алапи дадара. Долче, хьайбай продукташка дIабода мах лохбара бола керттера никъ ба кхоачамхиллал дарегIа доакъари комплексни механизации хилар. Боахамашка йолча механизмех боагIIача бесса пайда эца беза. Нагахьа санна йолаш йолча механизмех бизза пайда ца эцаш хилча, из гIулакх чIоагIIа Iаткъ продукцега дIаболача маьха.

Шура яккхара рентабельность лакха хилар дукхагIча даькъе тийша да керттерча шин факторах: цкъа дале, дикагIча фух долча деттача доахана продуктивностахи, шозлагIа дале хьайбаш кхабарахи царна Iунал дарахи.

Хьайбаш лелалераша дика хорбалха низагеи кхыча гIулакхашкеи [illegible]

хьегамген, Iатта деча Iуналген дIадозар 2000—3500 килограмм шура яккхара дIадозар миссел хIана дац ва. Дукхха пайданегIа да лаккхара продуктивни дола доахан Iулаца лелазар. Дехар эггара чоалханегIеи бехктокхамегIеи дола дакъа— цу тайпарча доахах Iул вIашагIтохар.

Укх гарггарча деношка лоаман даьгIенашка хьаллакха доалургда дулха кхоаба доахан. Цигача доахан доажадаро колхозашкеи совхозашкеи йиш хулийт эггара дарегIча маьхах дулх лаккха, дуккха дулх тIаккхетийта. Цхьабакъда, цхьайолча хана моттигаш нийслу, организационни гIулакхаш — хийн мела моттигаш, тух, гIулакх деча персонала кхоачамхиллал культурно-бытови хьалаш вIаштIехьа ца дахарахи, шийн ханнахьа доахан дулха дIа ца даларахи, иштта кхыча бахьанехи лоаман даьгIенашка хьайбаш дажарах хьахинна беррига пайда бовш. Укх аькхи лоаман даьгIенашка дажаргда 50 эзар совгIа бежани дуккха жаи. Цига доажадеча доахах хIаранена ден-бус 800—1000 граммал кIезигагIа доацаш дулх тIаккхетийта йиш хургйола хьалаш хьайбаш лелалераша вIаштIехьадаха декхарийла ба боахамий кулгалхойи специалисташи. ХIанзе уйла е еза Iана замалахь доахан интенсивно кхоабилга вIаштIехьдаккхара хьакъехьа. тIаккха йиш хургья сезонах мара паччахьалкхенга дулх ца дохкилга дIадаккха.

Республика хьайбаш лелалераша укх шера 1-ча квартале карагIдийннараш во толамаш дац. 23 процент дукхагIа даьккхад дулх, шура—11 процент, фуаш — 10 процент толамца кхоачашъяьй хьайбай продукташ кийчъяра квартала план. ХIанззехьа кхы а лакхъе еза дулх, шура, фуаш тха даккхара а уж продукташ паччахьалкхенга йохкара а темпаш, хIанзе чIоагIIа ларл йолла еза 1966 шера тIайийца социалистически декхараш кхоачашдулургдолаш. Берригача хьайбаш лелалерий лоархIамегIара декхар да хьайбай продукташ дукхагIа яхара дола кхоачамаш лехари царех кхетамца пайда эцари.

Г. ПЕТРОСОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама Министерства керттера зоотехник.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Синтетически цеолитий опытно-промышленни производство толамца хьал а яь караерзаярах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума 1966-ча шера 29-ча апрелерча Указах Сийлен Грамоташ еннай: Александрова Ирина Львовнайна—Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институтан зIамагIча болхлочоа, Брещенко Евгений Максимовична—Грозненски мехкдаьтта института Iилман балха директора заместителa, Васильев Михаил Ивановичa—«Монтажтермоизделия» треста Грозненски специализированни управлене участка воккхагIйолча прораба, Воробьев Василий Ивановича—«Грознефтехимремонтстрой» треста № 2 йолча ремонтно-гIишлон управлене штукатурий - малярий бригадира, Ельшковская Нина Васильевнайна—Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института опытни база йоккхагIйолча инженера, Затолокин Александр Федоровича—Грозненски крекинг-завода № 43-2 йолча установка начальника, Кирюхин Владимир Васильевича—«Грознефтехимремонтстрой» треста № 1 йолча гIишлой-монтажни управлене прораба, Мирский Яков Вульфовича—Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института лаборатори кулгалхочоа, Сытенко Юлия Федоровна—«Гипрогрознефть» институтa проекта керттерча инженера, Тюрин Александр Григорьевича—«Южмонтажавтоматика» треста Грозненски монтажни управлене слесарий-монтажники бригадира, Чернышева Зинаида Романовнайна—Грозненски крекинг-завода № 43-2 йолча установка йоккхагIйолча оператора, Чурилов Николай Харитоновича—«Кавэлектромонтаж» треста Грозненски монтажни управлене электромонтера бригадира.

Къахьегамхоша редакцега язду

МАЬХЕРА ІИЛМАН БОЛХ

Укх деношка Нохч-ГӀалгӀай книжни издательстве араяьннача Мальсагов Орцхой Ахьмада диссертаце автореферата тӀа бокъонца дог тешадеш хьахьекха йола гӀалгӀайи нохчийи наьрт-орстхой эпос ший чулоацамга диллача йӀаьхий а, ший художественни формага диллача говза оттаяь а я.

Из эпос геттара кӀезига Іомаяь я. хӀанзалца хьа цхьаь цаІ монографи хетаяьяц цунна, хӀаьта Іилмана юкъе из хьоахаяр эпизодически дагадоацаш хиннеи мара дац. Цу доллача хӀамаша бакъ ца дича далийтац вай «ГӀалгӀайи нохчийи наьрт-орстхой эпосе» из чӀоггӀа лоархӀамера болх хилар.

Цу темах йола материал кӀезига хилар бахьан долаш наьрт-орстхой эпосах лаьца дӀаяхача хана яздаь мел хинна хӀамаш гулданза а наьрт-орстхоех дувцаш хеза хӀамаш нохчашкареи гӀалгӀашкареи дӀаладанза а валанзар автор. Ший балхах из лоархӀамера дакъа (дувцараш дӀаязделгеи уж эрсий меттала доахилгеи) чӀоагГӀа хьожаш а гӀулакхах дика кхеташ а чакхдаьккхад автора. Балха дика оагӀув я Кавказерча кхыча халкъий нартски эпос а авторо ший тохкама юкъе озаш хилар.

Эпоса беррига турпалаш нартски лархӀа боагӀаш бац, царна юкъера къаьгга хьагучабувл, цхьан оагӀорахьара, наьрт-орстхой турпалаши шоллагӀча оагӀорахьара моттигера турпалаши, яхаш йола автора керттерча уйлаех цаІ — дог тешадеш бакъъяь а тоъала йоккхача нийсача материалаца хьахьекха а я. Дувцараша шоаш оттадеш долча сурташ тӀара къаьгга хьахьокх наьрт-орстхойи моттигереи керттера турпалаш. Авторо дика йоашх наьрт-орстхой эпоса образаши поэтически кечалаши. Къаьстта белгалдаккха дезаш да, хьалха дӀаяхача хана хинна наьрт-орстхой эпически произведенеш бокъонца мукъам болаш хиннилга цо хьахьекха хилар а къамаьлашца ювцаш а йоацаш иллешца йоахаш уж хинна хилар а. Наьрт-орстхой дувцарий къаьст-къаьстача, цхьацпайолча моттигашка, тоъал а доккхийча, доакъой мукъамий лоаттамо а хӀаьта иштта наьрт-орстхой дувцарий поэтически кечалаши ширагӀча замалахьара эпически иллеши вӀаши нийсларо а бокъонца дог тешаду вай нохч-гӀалгӀай литературоведенена хинна а ца Іеш, лоархӀаме йолча цу уйлах.

Автора аьттув баьннаб «Елха нана йоацача моастагӀий мехка» яхача цӀи хезача нохч-гӀалгӀай наьрт-орстхой эпически дувцара поэтически кечалаш (ритми строфикей) кӀоаргга тахка. Йоккхача художественни говзалца оттадаьча цу дувцара даькъа чулоацамой цу тӀа къаьгга хьахьеккхача поэтически кечалашеи дог тешаду, наьрт-орстхой эпос ший лоаттамга диллача хьалха белгтала ритмически хинна хилар. Йоккха йоацача цу художественни произведене тӀа селлара къаьга хьахьекха йола керттера идеалаш ераш я: 1) массаза а турпалаэпически произведенешка хьахьокхаш йола турпалал. («Ма кхера, кӀанат, наьха дукхалах, дукха еций хьай хьакхарч, кегашца бӀеха хий кегадеш; ма кхера, кӀанат, хьай цхьоалах, цхьаь еций жа-мотт бохабу меца борз»). «Елха нана йоацача моастагӀий мехка» яхача наьрт-орстхой илле тӀарча эпически турпала йола нана я низ бола меца борз, хӀаьта када йиша йоацача нана дунен тӀара цунна йола йиша я Іаьржа хьаргӀа. 2) Садайнача сеца сийна оалхазар санна, лирача тӀем тӀа сеца сий дола кӀанат. 3) Дунен тӀа сакъердаш, илли оалаш, мерза безам буаш нахаца Іымерза ваха веза турпал («Укх дунен тӀа ца бияь мерза безам ха харцал доацача готтача лахьта чу биар малав, буаргбар малав?»). 4) «Вай илли ца аьлча, вай са ца къийрдача Села Сата мисара маха баккха хайнаяц» (Сата — ди деттареи ди къувкъареи Села яхача даьла йоІ я); «Вай илли ца аьлча, вай са ца къийрдача, пайхамарий гота йолаеннаяц». Маха баккхар кхалсага сий дола гӀулакх лоархІ, хӀаьта гота йоаллаяр — къонахчун гӀулакх. Тамашийна къаьга хьахьекхад цу илле тӀа вайнах ши ды лелабеш хиннилга.

Наьрт-орстхой эпос Іомаяра чӀоагГӀа маьхе йола цу тайпара моттигаш дукха а йоалае йиш яр А. О. Мальсагова балха тӀара. Маьхе болх ба къонача тохкамхочоа карагӀбаьннар.

Д. МАЛЬСАГОВ,
профессор.

ТІОНАЬКЪИЙ ДАЙ

Листача тӀонаькъий такаша дега да Нохч - ГӀалгӀай республика карта. Шерагара шерага дукхагӀа хулаш латт уж, лакхлу цу наькъашка гӀоллала дӀа-юха кхухьача мухьа боарам. Парте ткъаь кхоалагӀча съездо чӀоагГъяьча Директиваша бейгалдаьккхад керда наькъаш дахкарал совгӀа, долаш долчарна лерттӀа ремонт яра, дика леладара (къаьстта юрташкара наькъаш) цӀенхаштта терко е еза аьнна.

Цу хьакъехьа вай республике цхьадола толамаш дале а, ала деза де йиш йоллашехьа ца деш а дукха да аьнна.

Цхьайола наькъа участкаш Іалаьмате дикача хьала тӀа я вай республике. Иштта я мастераш нн. М. Цечоев, Г. Григорьян, С. Яндиев, А. Умаров, С. Андрюнкин, В. Малаев керте латтача коллективаша гӀулакх деш йола тӀонаькъий участкаш. Вай республикерча союзни, республикански, областной, моттиерча наькъашта ремонт елга, царга хьожилга вӀаштІехьдаккха дезараш ба наькъий мастераш. Шоай болх цар дика е во лелабарах тийша да дукхагӀа долча даькъе наькъашкара балхаш. Наькъий мастераш декхарийла ба хан - ханнахьа наькъага хьажа. ХӀаьта гуш да, шоай болх цӀенхаштта лелабича, лерттӀа вӀаштІехьбаьккхача, хӀара болхлочунна ши-ший моттиг, дӀайовзийтача из болх хила мабезза лелилга. Из кхета а деш хӀара мастер декхарийла ва ший декхараш дикка дайза а дайза участка болх тоабе.

Лакхе маллара дукха ба шоай болх дика лелабеш бола мастераш, бакъда, нийслу из болх тесса лелабераш а. Наькъага хьежача холу уж санна бола мастераш: догӀа, лоа дийлхача хий чу а сецаш наькъа тӀара материал йохаеш латта кӀоагаш, чухаьрца, йоархӀаш яьнна наькъа йистош, деха тӀаьш. Цу морча наькъашка наггахьа гургвац ремонт еш болхло, хӀапа аьлча цунгара из дӀадехаш, цунна задани луш, тӀахьожам лоаттабеш саг вац. Дукха кхоачамбоацараш гучадаьннадар Сунженски Наьсарени районий наькъашка хьежача № 916 йолча участка наькъа тӀа (начальник нов. Погорелов), Шаьла. Гудермесски районашкара № 917 йолча участка тӀа (начальник нов. Кулагин), иштта нов. Акбулатов керте латтача производственни наькъа участка тӀа а.

Фуд цу коллективашта Іаткъар? Из да цхьаболча наькъий боахамаша шоай мастерий йоакхо ца елга, пар штат Іалашъяь ца хилар, наькъа технически говзал лакхъяра хӀама ца яр. Цкъааза наькъахой - мастераш шоай балха тӀара баьхе цар балхаца вӀалла тарлуш доаца балхаш дайт.

Наькъий мастера бехктокхам къаьстта айлу бӀаьстани гуйрани кхашкара балхаш сихденнача хана. Цхьаккха новкъарле йоацаш транспорт дӀа-юха ухилга Іалашдарал совгӀа, наькъаш дехаргдоацаш гӀулакх лоаттале кийча хила беза наькъий болхлой, хӀаьта из кечал е декхарийла ва хӀара мастер.

Мастерий роль лакхъяра, цар опыт дӀа-юха йоаржаяра хадданза новкъостал де деза участкай кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша.

У. ГАГИЕВ,
Нохч - ГӀалгӀай тӀонаькъий управлене планово - производственни отдела начальник.

Толамаш совдувл

БӀаьстан юкъе дена гуйре тӀехьаяххалца мехкдаьттагазоносни структураш гучайоахаш хул «Грознефтегеофизика» треста сейсмически партеш. Уж го йиш я Кавказа лоамашта юхе бурунни аренашка, Дагестане, ХӀирийчехьа, Кабардино-Балкаре. Ха мелла во латте а шоай болх толамца дӀакхухь цар.

Укх шера хьалхарча шерарчул дуккха хьалхагӀа ремонт яьй техника геофизикаша. Чакхдоалаш латт камеральни балхаш. Ерригаш а хӀанаяц аьнна партеш ара а яьнна шоай балхаш дӀадолалаьд.

Хьинаре къахьегаш я инженер Крячко Анатолий Андреевич керте латта коллектив. ДӀаяхача сезонах 1190 квадратни километр Левокумски Мехкдаьттакумски майдаш техкай цо.

Укх шера гучаяьхай керда кхо структура, кӀоарга бурув тохаргдола скважинаш хургья цига. Аренашка деза балхаш бутт хьалха чакхдаьхар, ший ханнахьа чакхдаьхар камеральни балхаш. Дукха халонаш нийсъеннаяле а уж эшайир цар. Уж балхаш деча планах лаьрхӀачул совгӀа кходдаь ахча 53 эзар сом да.

И. БУБНЕНКО,
пенсионер.

ХЬАЛХАРА КВАРТАЛ — ХЬАЛХАРА ТОЛАМ

Горагорски мехкдаьттахоша шерра яхь йоаржаьй пятилетка хьалхарча шера задани ханал халха кхоачашъяра. ХӀанзлехьа дика толамаш даьхад цар: биъ бетта план ши ди хьалха кхоачаш а яь планал совгӀа 9623 тонн мехкадаьттеи гази даьккхад.

Къахьегама овсарле лакхъеннай 3,5 процент, продукцеца дӀабоаах лохбарах 24 эзар сом кхоадаьд, цул совгӀа тха рационализаторашеи изобретателашеи 23 эзар сома маьха пайда баьб.

Хьокхаме къахьег укх шера инженера К. Ю. Газиева кулгалдеча Іаьлий-Юртарча мехкадаьттахоша. Иштта дика къахьег мастера А. Д. Дворовчикова кулгалдеча бригада коллективо а.

Царца нийсса болх беш ба кӀоарганасосни бригадай къахьегамхой. Биъ бетта план 102 процент кхоачашъяьй цар, хӀаьта царел тӀехьбисанзар подземникаш а. Геттара дика къахьег цу бригадаша май бетта а.

Хьинар ца кходеш къахьийгад социалистически декхараш кхоачадеш коммунистически къахьегама ударникаша - оператораша Лунченко, Геназова, Исраилова, дуккха кхычар.

Д. ГАБАЕВ,
промысла заведующи.

ХОРЖАМАШТА ДИКА НАКЪА БОЛХ

Къахьегама толамашца накъа боагӀа СССР Лакхехьарча Совета хоржамашка Грозэнерго энергетикаш.

Электроэнерги дӀахецара укх шера хьалхарча квартала план 100,4 процент, тепаоэнерги дӀахецара план 100,1 процент кхоачашъяьй.

866 тонн условни доагори йиъ миллион 925 эзар киловатт-сахьат электроэнергии кхояьй цар пятилетка хьалхарча шера.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ПАЙДА АЛСАМБУВЛ

«Чечингстройтранса» автотранспортни производственни объединене коллективо ханал ялх ди хьалха кхоачашъяьй гӀишлой материалаш дӀа-юха кхахьара биъ бетта план. Мухь дӀа-юха кхахьарга дӀадодар лохдаьд 4,2 процент, къахьегама овсарле лакхъеннай 10 процент.

Яхье баьннарашта юкъе хьалха латт нов. Зубарев керте латтача гаража коллектив. Хьинаре къахьегаш ба укхаза шофераш нн. Матиев, Крутов, Орлов, токарь Ушаков, слесарь Рыбальченко.

М. ЗАХАРОВ.

«СЕРДАЛО»
4-гӀа оагӀ. 12 май, 1966 шу.

Сатийна яцар из. Дицденнадар илле дешаш. ТӀаккха цхьа минут яалехьа юха дагадехар. СихагӀа сцена тӀара дӀагӀоялар-кх.

Из дар Денисова Галя эггара хьалха сцена тӀа илли даккха яьлча.

Юкъерча школе дийша а яьнна Грозненски мехкдаьтта Іилма - тохкама институте болх беш я Галя. Даим художественни самодеятельносте дакъа лоацаш я из. Института сцена тӀа репетицеш еш, е концерте дакъа лоацаш дӀахьу цо мукъа ха. Цул совгӀа, наст-наста хул Галя культура ЦӀеношка, клубашка, иллеш доахаш. Массане а массаза безаме тӀаэц из.

СУРТА ТӀА: илли оалаш йоал Денисова Галя.

Е. Недере сурт.

УКХОХ ПАЙДА БАРГБА

Эпоксидни кӀувний ларда тӀа хьаяьча лаьрххӀа йолча цастай физически свойствай хьокхамаш лакха хиларо вӀаштІехьдоалийт промышленноста моллагӀча отрасле шерра цох пайда эца.

ЧӀоагГъенна латтача хьалашка, цхьайолча свойствашка диллача, уж пасташ эшашагӀа яц металлал. ЧӀоагӀа, кислотас ца юаш, дика сатташ, йӀовхала а шелала а духьала отташ я уж.

Лекха дикал йолаш эпоксидни кӀувнаш хиларах чӀоагӀа лоархӀаш да уж промышленни производстве изолирующи каркасаш, электроприборий корпусаш, трансформатораш хьаеча.

Цул совгӀа, шерра пайда эц царех прессованни изделеш, литьяна йола кепаш, гӀишлой арматура хьаеча а. Эпоксидни кӀувнашца оатхалаш юхаметтаоттаярга дӀадодар электросварка еча дӀадодачул иттаза лохагӀа да. Эпоксидни кӀувнех пайда эцаро вӀаштІехьдоалийтаргда къахьегама овсарле дикка лакхье, пайда нйбеча оборудоване номенклатура кӀезигье, кхыдараш. МоллагӀча мастерскешка пайда эца йиш я царех.

Эпоксидни кӀувнаш производства юкъе дихьача предприятей опыто хьахьокх цар перспективаш йоккхий хилар. Вай республикерча дуккхача предприятешка а пайда эц царех. Узлаштеи деталаштеи ремонт еча пайда эц царех Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе, крекинг-заводе, химически комбинате, кхычахьа.

Эпоксидни кӀувний ларда тӀа хьаяьча пастех пайда эц автотракторни заводе. Цига цилиндрий блокаш тоаю. «Красный молот» яхача заводе а литья раковинаш тоаеча а пайда эц царех. Цар луш бола пайда боккха болга ховшехьа, вай республике боагГӀача хьисапе пайда эцац царех.

Л. САЛЬНИКОВ.
Іилман - технически пропаганда ЦӀен воккхагӀвола инженер.

РАДИОГАЗЕТАШКА ХЬАЖАР ЧАКХДАЬЛАР

КПСС Грозненски горкомо радиовещанеи телевиденеи Нохч-ГӀалгӀай комитетаца цхьана укх шера мартеи апрелеи Грознерча предприятейи учреждененйи радиогазеташка хьажар чакхдаьккхар. Радиогазеташка хьажар хетадьдар радио Денна.

Хьажар дӀахьоча хана дукхагӀча радиогазетий редколлегеша дикка тоабир шоай болх.

Паччахьалкхен планаши парте решенеши кхоачашъяра къахьегамхой оарцагӀбахараи коммунистически уйланца уж кхебаран бола радиогазетий лоархӀам белггала лакхбеннаб.

Радио ди тӀакхоачаш радиогазеташка хьажара итогаш йир комиссе. Хьалхара моттиг яьккхар «Гипрогрознефть» института радиогазето, цун редколлегена КПСС горкома Сийлен грамота елар.

Хьажара шоллагӀа моттигаш елар Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, Грозненски крекинг-завода, медицински училища радиогазеташта, КПСС горкома Сийлен грамоташ елар цу радиогазетий редколлегешта а. Хьажара комиссе белгалбир Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводаи ГрозНИИ радиогазетий болх тӀехьарча хана дикка тоабенна хилар.

С. КОТИЕВ.

ВЛКСМ съезда сийна

ГаргакхоачаШ доагӀа ВЛКСМ XV съезд гуллургйола ди. «Красный молот» яхача завода комсомольцаши кагирхойи кердача къахьегама совгӀаташца накъа болх съезда. Завода ерригa цехаши, бригадаши, участкаши съезда сийна къахьегама вахте эттай. Машинаш хьаераш 17 май хьатӀакхачале ах шерара план кхоачашъе аьнна социалистически яхье баьннаб. Хьалхле лелаерашта юкъе ба токараш Хуриева Галина, Магомадова Нежа, модельщик Фахурдинов Владимир, формовщик Тефелюк Василий иштта кхыбараш а. ХӀанз июла чотах болх беш 100 комсомолец ва, хӀаьта августа а сентябра а чотах болх беш массехк группа я заводе. Царна юкъе ба комсомольцаш Красношеченко Геннадий, Гвоздикова Валентина, Маматиев Алихан, Хачукаев Хамзат, иштта дуккха кхыбараш а.

Дика совгӀат кийчду съезда къонача рационализатораша а. Рационализаторски предложенеш кийчъяь 33 комсомолец ва. Иштта 4АН-700 марках йола насосни агрегат эргаяьккха тоальй, 1000 атмосферах йола керда фонтанни арматура дуккхача боараме арахецилга карадерзадаьд цар.

Металл кходара къовсам лоаттабу кагирхоша. 1БМ-700 марках йолча агрегата керда чертежаш яьй къонача конструктораша. Кердача чертежах арахецача хӀара агрегатага 100 килограмм кӀезигагӀа дӀадода металл.

К. ТИМОФЕЕВ.

МАЛГӀАБИКА РАЙОНА АГИТПУНКТАШКА

1966 шера 12 июне СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ кепайоазон тӀа ара ма даьллинге а, цу гӀулакха дика кийчо е болабелар МалгӀабика районе.

Районе вӀашагӀъеллай 20 агитпункт. КПСС горкома бюрос ший заседане чӀоагӀбаьб агитпунктай заведующеш. Уж ба опыт йола, балхах ка йоалаш бола, шоашта тӀадиллача гӀулакха бехктокхам дика бовза болхлой.

Парте горкоме агитаторашца совещани яьй оаха. Цига чӀоаггӀа дийцад бахача наха юкъе КПСС XXIII-ча съезда материалаш шерра дӀайовзийтарцеи вай мехкарча Іаьдала лакхерча органе хоржамаш дарцеи дувзаденна агитаторашта хьалхашка латтача декхарех. Цул совгӀа КПСС горкоме хилар агитпунктай заведующейи, агитпункташта тӀачӀоагӀбаьча предприятей парторганизацей секретарийи совещани. Цига дийцар агитпункташ кийчъярцеи хозъярцеи дувзаденна дола практически дешаш, хиланза даргдоацача литератураца, газеташца, журналашца уж Іалашъелга.

Тоъал ха я организационни гӀулакхаш чакхдаьха. ХӀанз агитпункташкеи участкашкеи агитационни болх бу хӀара денна: харжархой спискаш уттаю, итт-итт ков долаш шоашта тӀачӀоагӀъяьча участкашка а болхаш агитатораша беседаш ю КПСС XXIII-ча съезда решенеех, хургдолча хоржамех, социализмаи капитализмаи мехкашкара хоржамий системаш овлангара эргаш хилара хьакъехьа. Ерригача агитпункташка долаш да справкайи заказийи столаш, цар тӀа харжархоша язду шоаш ца кхетача дешаех дола хаттараш. Царна жоп лу инженераша, педагогаша, юристаша, партийнии советски болхлоша.

Ерригача агитпункташка дежурить деш ба агитатораш, хьалтеха йоахк цар дежурствай графикаш, балха расписани, из дерриг хӀама цӀенхаштта кхоачашду. Из дӀаболабича денз болх дика бу заведующи нов. Г. Ф. Дигурко волча № 8 йолча вӀашагӀтехача военизированни пожарни командерчеи, заведующи нов. Х. И. Тебоев волча СоагӀапчарчеи агитпункташа. Пар шоай ханнахьа а хоза а кийчъяьй агитпункташ В. И. Ленина вахарах, КПСС XXIII-ча съезда решенеех, СССР Лакхехьарча совете хоржамаш дарах дувцача лозунгашца, стендашца, плакаташца. Укхаза хӀанзэ оттаяьй харжархой спискаш, дӀаболабеннаб уж нийса йий хьажа. Агитатораш хан-ханнахьа хул харжархой болча. Царна юкъе чӀоагӀа бувзам латт.

Иштта хьал да района нонагӀа йолча агитпункташка. Цхьабакъда, хӀанз а йолаш я харжархоша кийчо яра лерттӀа болх дӀаболабанза йола агитпункташ. Царех я Вознесенская яхача станица культура ЦӀагӀа йола агитпункт. Цхьаннегара указани кхачар дог доахаш дукха хьелу укхаза лерттӀа болх дӀа ца болабеш, цхьаццa бахьанаш а доахаш. «Кавказ» яхача колхоза партбюро секретара нов. Герасименкос цхьаккха тайпара новкъостал дац болх тоабара.

КПСС горком дӀадоахаш я уж кхоачамбоацараш, хьаца новкъостал ду агитпунктай балха эшача лостамах берзабу цар болх.

А.-Х. БАРАХОЕВ,
КПСС горкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

АГИТПУНКТАШ БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННИЙ

СССР Лакхехьарча Совета хоржамашта дика кийчо еш ба Сунженски районе. Хьоагте а хӀара агитпункте заведующи хьожаваьв парте райкома бюрос. Из лоархӀаме партийни декхар кхоачашдергдараш агитационно-массови балха опыт йолаши политиках дика кхеташи ба.

«Победа» яхача колхоза агитпункт клубе чу я. Дика кийчъяьй ший агитпункт заведующе нов. Воронковича. Эша литература, стендаш нагляди агитаце плакаташ да укхаза. Цул совгӀа избирателашта хьалхашка еша аьнна лекцеш а кийчъяьй агитпункта болхлоша. Лекцеш ешар гӀулакх хьехархоштеи колхоза активаи тӀадиллад.

Иштта Іымерза я Ассински консервни завода агитпункте а. Агитпункта заведующе нов. Богданова духхьашха деш дац хоржамаш. ХӀанз а дика йоакхо ю цо агитпункте эша литература хилийтара.

Укх денош бокъонца кийчъяь наха юкъе агитмассови балхаш дӀадоладаь 28 агитпункт я районе.

И. ГУЗЕЕВ.

Къахьегамца я сийле

ГӀуйрийна сатосса ха. Юрт сомаяланза я. Цхьаь улица тӀа гӀолла йоагӀа цхьа кхалсаг. Из я Сунженски района Орджоникидзе цӀерахча колхоза доярка Оздоева Хамсат.

БархӀлагӀа шу да цо ферме болх бу, бархӀлагӀа шу да из сатассале гӀетта яхача сайрийна боад къовлабаллалца чу ца йоагӀа. Иштта ба хьайбаш леладерий болх.

ХӀанз экономически чӀоагӀбеннаб Орджоникидзе цӀерахча колхоза боахам. Къахьегама деноех шортта ялат, продукташ, ахча эц колхозхоша. Цхьабакъда, дукха ха йоацаш иштта дацар цар хьал а колхоза боахама хьал а. Хьинар долча колхозхоша эргадаьккха тоадаьд шоай вахар. Царех я Оздоева Хамсат а.

Ший болх дика бовзаш а безаш а, я Оздоева. Массанел хьалхагӀа ший доаханна гӀулакх де йоагӀа Хамсат. Ферма доаркаш балха хьабахкале доаханна кӀалхьарцар хийца, нийш цӀенъяь керда йол йилла йистейоал из. Сел дика кулг тохаш хьинар а низ а кхо па беш доаханга из хьажар ца ловш тӀехтохаш оалар цунга балха ледарло лелаеча дояркаша:

— Массанел дукхагӀа болх бе декхарийла я хьо, Хамсат? Е хьайна орден ялар дог доах Іа?

Цхьабакъда, Хамсата дагадаьллар из дацар. Цунна шаьра ховр колхоза боахам тоабича — колхозхочун цӀагӀа а шортта кхоачам хургболга. Цул доккхагӀа совгӀат доаркана эшаш а дацар.

Балхара чуеча салаӀа йиш яц цун. ШагӀа бераштa эшачунга хьажа еза, уж школе даха кийчде деза. ВоккхагӀвола Хьасан 3-гӀча классе ва, цул зӀамагӀвола Хьусен 2-гӀча классе ва. Хала дар берашка хьажа Іай, хӀаьта аьхки кхы а халагӀа хулар. Іангара даьха доахап лоамашка хьалдугар фермо. Царца хьалъяха езаш хул Хамсат а. ТӀаккха бераш цхьаь мишта дутаргда? Кхы де хӀама а доацаш шийца хьалдига дезаш хул бераш а. Щеноw чӀега теха дӀа а къайле ший берашца массехк итт километр гаьна лоамашка йодар из. Доаханна гӀулакх деча дика новкъостал ду бераша.

ХӀара шера лакхлуш йоагӀар Хамсата балха говзал, хӀаьта иштта лакхлора доахангара йоаккхаш йола шура а доярка алапи а. Семилетка тӀеххьарча шера хӀара Іаттагара 2700 килограмм шура яьккхар цо. ХӀаьта юкъера лаьрхӀача колхозо 1014 килограмм мара яккханзар.

Укх шера Нохч - ГӀалгӀай АССР-а дикагӀа болча юртбоахама болхлошта совгӀаташ телаш ший тайпан цӀи йоаккхаш хезар Хамсата. Тешанзар из. Шийна иштта хетаденнад мотташ йисар доярка. Юхе ягГӀача кхалсага гола а теха аьлар цунга:

— Фу деш ягГӀа хьо,. Хамсат? Хьога ма кхайкий уж!

Трибуна дӀатӀаяхача цо хьийгача къих мах беш «Знак Почета» яха орден елар цунна.

Дика болх бу хьалхле лелаеча доярка хӀанз а. КПСС XXIII-гӀа съезд хьаеллача денна дика накъа ера из. Кердача пятилетка хьалхарча шера цхьоалагӀча квартале шура яккхара план ханал хьалха кхоачаш а еш хӀара Іаттагара 650 килограмм шура яьккхай цо.

А. ЗИМАРИН.

УКХ АЬХКИ САЛОІАРГДА

Мичахьа салоІаргда юртбоахама къахьегамхоша? Цу тайпара хаттараш тӀадола каьхаташ ух касткаста юртбоахама къахьегамхойи гӀулакхерча наьхеи профсоюза обкоме. Цу хаттарашта жоп луш дийцар обкома болхлоша.

Укх шера социальни страховане чотах вай мехкарча санаторешкеи курорташкеи гӀоргва 543 юртбоахама къахьегамхо. Царех бӀаь сагга мах а боацаш, лургья путевкаш. Республикански Ерригсоюзнии лоархӀаш болча турбазашкеи культура ЦӀеношкеи салоІаргда 1200 саго, цул совгӀа 120 саго — мах боацача путевкаехи, хӀаьта 150 саго колхозий средствай чотахи.

Туристически походаш дукха езараштa лаьрхӀача маршрутах сакъердамерча походашка гӀоргва ши бӀаь юртбоахама къахьегамхо.

Аьхки отпуск эца ца кхийнарий гурахьа Сержень - Юрта «Лесное» яхача моттиге йолча турбазе баха йиш хургья. Укхаза салаӀа воагӀаргва 70 саг.

Массане а безам тӀаозаш да Москвана гаьна доацаш дола «Быково» яха салоІа цӀа. Цига а салоІаргда вай республика юртбоахама къахьегамхоша, хӀанале а кхо бӀаь совгӀа саг хиннав цига.

Юстара дусаргдац юртбоахама къахьегамхой бераш а. Каникулаш йолалушшехьа а пионерски лагерашка салаӀа болалургба уж.

Б. ИЛЬИН.

Сакъердаме сайре

19-ча бӀаьшере баьхача художникий творчестве йовзийтар духьа Назрановски районни культура ЦӀени библиотекаи болхлоша лаьрхӀад царна хетаяь сайрений цикл дӀаяхьа.

Цу тайпара хьалхара сайре хилар укх денош районни культура ЦӀагӀа. Из яр художника В. И. Сурикова творчество ювцаш.

Ши бӀаь совгӀа саг вар укхаза гулвеннар. В. И. Сурикова тайп-тайпарча суртех лаьца дийцар цига. Массанеца хоза хийтар «Утро стрелецкой казни» «Меньшиков в Березове» яхача суртех Е. В. Саранцевас дийцар, «Боярыня Морозова» яхача суртах Л. С. Ныркова дийцар.

Сайре чакхйоаллаш районни библиотека заведующе Л. П. Ожередова художникаш бувцаш шоай библиотеке дола книжкаш дӀадовзийтар. ТӀаккха кинофильм а хьекхар гулбеннараштa. Массава а чӀоагГӀа раьза волаш чакхъяьлар из сайре.

А. МОРОЗОВА.

Оаха яздаьчун ларах

Укх шера 22 марта «Сердало» газета тӀа араьннача «Механизаторий йоакхо я» аьнна йолча критически заметка тӀа дувцар «Назрановский» совхоза Аьлтий-Юртарча отделене механизаторашта салоІаргдола хьалаш вӀаштІехьдаьхадац, отделене йиъларӀчеи пхелагӀчеи бригадашка болх беча механизатораштa пхьегӀаш ца хилар бахьан долаш даа хӀама дӀадахьа вӀаштІехьдалац яхаш.

Цунах лаьца Назрановски юртбоахама производственни управлене керттерча инженера-механика нов. Муцольгова тхога язду:

Критически корреспонденце тӀа дийца кхоачамбоацараш дӀадаьхад. ХӀанз массайолча бригадай цӀе уголокаш болх беш я, хӀаьта кухнешта эша пхьегӀа а Іалашъяьй. Массайолча бригадашка эша мотт-гӀайба а долаш да.

ХЬИНАР ДОЛА ДОЯРКА

Кхо шу да Барахоева Рукъет Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза шурий-товарни ферме дояркалла балха ена.

Юххьанца ший балхах лоархӀа яцар йоІ. Хьайбашта гӀулакх дара хьалха латта методаш Іомае лаьрхӀаяцо. ХӀама довза гӀертача, ше дӀадоладаьр кхоачаш ца дича сатем боацача йоІо йизза караерзайир атта йоаца доярка говзал...

Укх пятилетка биъ бетта хӀара кхоабача Іаттагара 602 килограмм шура яьккхай Барахоева Рукъета. Из планал дуккха совгӀа я.

Хьайбашта дика гӀулакх дарах, доаггӀача тайпара кхабарах карагӀдаьннад цунна уж толамаш даха. Хьайбашта лу барда, концентраташ, жом санна дола дегӀах дика дӀалата доакъар. Из бахьан долаш дуккха совъяьлар доаханна лу шура, лакхъелар шурий хьоанал.

Из дика толам ба!

Ка маьрша дӀайовзийт ший опыт хьалха латтача доярка къонача дояркашта. Новкъостал ду царна.

Пятилетках хьайбашкара йоала продукташ дукхагӀа яхара йола план толамца кхоачашъяра КПСС XXIII съезда решенеша дегаш айдаь къахьегаш ба хӀанз Рукъет а фермера цун новкъостий а.

Хьалхарча квартале шура яккхара план ханал хьалха кхоачашъяьй ферма коллективо. ХӀаьта хьалхарча ах шера план СССР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш ду ди хьатӀакхоачаш кхоачашъе лаьрхӀад цар.

Шоаш дечна дош хьайбаш лелаераша дизза кхоачашдергхиларах тешам бол цер дикача гӀулакхашка хьежача.

Т. МУТАЛИЕВА,
сурти тексти.